

UN ORAȘ SUB POVARA FRICII ȘI A CRUZIMII. SIBIU – DECEMBRIE 1989

Constantin CORNEANU*

*Doctor în istorie; Cercetător Științific gr. III – Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, București (România)

E-mail: costycorneanu71@gmail.com

Abstract:

Starting from December 21, 1989, Sibiu was the city where repressive actions against anti-Ceaușescu demonstrators started, namely detainments and shootings, as well as retaliatory actions from UM 01512 (The „Nicolae Bălcescu” Military School of Active Officers) against the forces of the Ministry of Interior (the Militation and the Security), and against the forces of the alleged „terrorist forces”. According to the official records of the UM 01512 Sibiu, 67,320 cartridges caliber 7.62 mm ordinary short bullet, 44,800 cartridges caliber 7.62 mm for submachine gun, 4,400 cartridges caliber 7.62 mm long bullet, 13,200 maneuver cartridges and 2,648 incendiary cartridges were consumed by firing. Figures that impress and give rise to multiple questions regarding the role and place of the military structures of those moments (the Ministry of Defence and the Ministry of the Interior) in the whole outbreak and unfolding of the Romanian Revolution of December 1989 in Sibiu, and their influence on the establishment of new political power structures.

Keywords:

Sibiu, Nicu Ceaușescu, Securitate, Armată, Dragomir

Zvonuri, percepții, certitudini

Evoluția evenimentelor de la Timișoara (16 – 20 decembrie 1989) au alimentat furia și dorința de nesupunere, de schimbare și a unor cetățeni ai orașului Sibiu, precum și din alte localități ale județului. Graficianul Mircea Bozan avea să declare, după Decembrie 1989, că el este cel care a lipit pe zidurile orașului Sibiu, cu începere din seara zilei de 18 Decembrie 1989, cca. 300 de manifeste prin care chema oamenii în fața magazinului „Dumbrava” în ziua de joi, 21 Decembrie 1989, de la ora 09.00, pentru a demonstra pașnic cu lumânări aprinse¹. Mircea Bucur, fost președinte al Asociației „Sibiu - Decembrie 1989”, avea să mărturisească: „Majoritatea oamenilor în acea perioadă ascultau Radio Europa Liberă și erau la curent cu ce se întâmplă la Timișoara. Persoane din Sibiu au făcut manifeste sau au adus manifeste din Timișoara. Studenți din Timișoara au venit cu manifeste pentru ajutorarea timișorenilor. În mai multe puncte din Sibiu s-a scris pe ziduri «Jos comunismul!»”².

Preotul Nicolae Streza, membru al Asociației „Sibiu - Decembrie 1989”, avea să declare: „În ceea ce mă privește pe mine, eu fiind preot titular în Rășinari – Rășinariul are și acum o legătură strânsă cu Banatul – am aflat că au murit oameni în Timișoara, și asta m-a determinat să fac și eu ceva în Rășinari în 20 decembrie seara, împreună cu mai mulți curajoși, să tragem clopotele, să facem o slujbă a înmormântării cu lumânări. Am primit telefon de la primărița, care era cu revolverul pe masă, așa mi-a zis, că «vă arestez că a-ți tras clopotele și știți că e stare de urgență». I-am zis: «Doamna Marcu nu vă mai periclitați situația că Ceaușescu va cădea. A ieșit lumea în stradă. Lăsați-ne în pace că mâine veți vedea ce se va întâmpla și în Sibiu». Nu a venit să mă aresteze. Eu nu știam că ei la Primărie, Partidul și cu Gărzile Patriotice erau înarmați. Mi s-a spus ulterior”³. Revoluționarul Dan Toader, membru și el al Asociației „Sibiu - Decembrie 1989”, va declara: „În Sibiu se știa de Timișoara, am avut legături acolo... Era o legătură mai strânsă în zona Transilvaniei... Se asculta Radio Europa Liberă, erau informații care ulterior am aflat că erau exagerate, și acest subiect poate fi discutat, dar acele informații au condus la crearea unei stări de

¹ Pentru mai multe amănunte, a se vedea: *Povestea primului sibian care a chemat orașul la revoltă. „Poate sunt doar un strigoi inadapabil”* pe <https://www.turnulsfatului.ro/2019/12/22/30-de-ani-nbsp-povestea-primului-sibian-care-a-chemat-orasul-la-revolta-bdquo-poate-sunt-doar-un-strigoi-inadapabil-rdquo-161488> (accesat pe 15 Septembrie 2024, ora 20.35).

² Punct de vedere exprimat în cadrul sesiunii de documentare și interviuri realizate de IRRD 1989, în perioada 23 - 24 Mai 2019, cu revoluționarii din Sibiu. A se vedea: Arhiva IRRD 1989, Fondul IV, cota 215 (interviuri).

³ *Idem*.

*spirit premergătoare Revoluției, premergătoare zilei de 21 decembrie... Lumea era într-o tensiune... în așteptare...*⁴.

În timp ce în oraș existau informații, certitudini și zvonuri privind cele ce se petreceau la Timișoara, structurile de forță ale României socialiste erau în stare de alarmă în conformitate cu dispozițiile transmise în cursul zilei de 17 Decembrie 1989. După încheierea ședinței⁵ CPEX al CC al PCR, începută la ora 17.00 în seara zilei de 17 Decembrie 1989, se va desfășura o teleconferință a secretarului general al PCR, la care au participat membri plini și supleanți ai CPEX al CC al PCR, prim-secretarii de județe, comandanții garnizoanelor militare și ai inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne. Nicolae Ceaușescu va ordona ca orice persoană care va încerca vreo manifestare să fie, imediat, somat, arestat și pe urmă se va sta de vorbă pentru clarificări, în timp ce unitățile militare **„nu pleacă nicăieri fără muniție de luptă”**⁶.

După terminarea teleconferinței cu Nicolae Ceaușescu, prim-secretarul Comitetului Județean PCR al județului Sibiu, Nicu Ceaușescu, a vorbit, în jur de 18.30, cu prim-secretarul Radu Bălan de la Timișoara, care i-a cerut să-i trimită gaze lacrimogene⁷. Colonelul Iulian Rotariu i-a raportat prim-secretarului că

⁴ *Idem.*

⁵ Există două variante ale stenogramei ședinței CPEX din 17 Decembrie 1989: una de 21 de pagini, realizată la momentul respectiv, dar din cuprinsul căreia lipsește pagina 19, și o alta, de doar 8 pagini, refăcută din memorie, de stenografa Maria Ionescu, pe 4 Ianuarie 1990, în sediul Ministerului Apărării Naționale. Stenograma, refăcută din memorie, se găsește la Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond CC al PCR – Cancelarie, Dosar nr. 338/1989, filele 9-16. Text reconstituit din memorie în ziua de 04.01.1990. Stenograma originală a fost publicată în ziarul *România Liberă* (Anul XLVIII, nr. 14.098) din 10 Ianuarie 1990, având lipsă pagina 19, care conținea momentul în care Nicolae Ceaușescu își anunța demisia din fruntea PCR și intervenția membrilor CPEX în a-l opri din a face acest pas, dar și unele dispoziții în legătură cu conducerea țării pe timpul în care el urma să fie plecat în vizita din Iran. A fost emisă opinia că pagina cu pricina a fost sustrasă premeditat, pentru ca la procesul membrilor CPEX să nu existe dovada că aceștia ar fi putut să-l lase pe Nicolae Ceaușescu să părăsească funcția și, eventual, să fie evitată represiunea ce a urmat. Transcrierea stenogramei din 17 Decembrie 1989 relevă faptul că ședința CPEX al CC al PCR a durat între 15 și 20 de minute, însă alte informații scot în evidență faptul că ședința a durat cel puțin o oră. Stenograma originală, împreună cu caietele martor, au fost predate lui Silviu Curticeanu, șeful Cancelariei CC al PCR, din dispoziția lui Emil Bobu, pe 18 Decembrie 1989, în două exemplare, bătute la mașină de Ileana Stancu. Silviu Curticeanu a pus stenograma, într-un plic sigilat, în fișetul său. Cele două stenograme au fost prezentate împreună, pentru prima oară, de către publicistul Viorel Domenico în articolul *Stenograma represiunii* apărut în „Caietele Revoluției”, nr. 6 (19)/2008, pp. 12 - 33. Stenograma originală a ședinței se poate vedea și în: *Revoluția Română din Decembrie 1989. Documente*, vol. I, Editori: Ion Calafeteanu (coordonator), Gheorghe Neacșu, Daniela Osiac, Sebastian Rusu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, pp. 125 - 137, iar cea reconstituită din memorie la pp. 139 - 144.

⁶ *Ibidem.*

⁷ „După această ședință, dorind să știu mai real ceea ce s-a întâmplat la Timișoara, am sunat pe

organele Ministerului de Interne din Sibiu nu dispun de așa ceva. Comandantul UM 01512 a raportat că unitatea sa dispune de gaze lacrimogene, însă nu are posibilități de transport către Timișoara. La intervenția personală a lui Nicu Ceaușescu, generalul-maior Iosif Rus, comandantul Aviației Militare, va trimite un avion la Sibiu pentru a ridica cele cerute de către conducerea de la Timișoara⁸. Totodată, Nicu Ceaușescu le-a cerut locotenent-colonelului Aurel Dragomir⁹, comandantul Garnizoanei Sibiu și al UM 01512, precum și colonelului Iulian Rotariu, inspectorul-șef al Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de

*fostul prim-secretar al Comitetului Județean de Partid, respectiv pe Radu Bălan, întrebându-l care este situația în Timișoara. Mi-a spus că situația este foarte complexă și dacă pot să-i trimit gaze lacrimogene. I-am spus că nu cunosc dacă avem, dar mă voi interesa și îi voi comunica. În acest sens, am luat legătura cu locotenent-colonel Dragomir Aurel, comandantul Garnizoanei, care mi-a spus că gazul, substanțele toxice au fost retrase și că mai are o cantitate mică, aproximativ pentru o încălțăminte în care se găsesc 60 de persoane. I-am comunicat acest lucru lui Radu Bălan, care a zis să o trimitem și pe aceasta. Am luat legătura cu comandantul Aviației Militare, la momentul respectiv generalul-maior Rus, pentru ca să putem trimite un elicopter. Părerea mea era că e mai ușor să zboare un elicopter de la Sibiu până la Timișoara, dar dispozițiile erau, deja, ca să vină un avion militar care să preia această încărcătură și, după aceea, să o transporte la Timișoara. Eu am comunicat acest lucru comandantului Garnizoanei, lt.-col. Dragomir Aurel, a sosit avionul, mi-a spus că a trimis pe șeful care răspunde de aceste substanțe, am luat, din nou, legătura cu Timișoara, dar, de data aceasta, mi-a răspuns Coman Ion, care se afla, deja, la Timișoara și cunoștea situația. Mi-a spus: «Știu că vin și trimitem pe cineva ca să le ia, să le aducă la... Comitetul Județean»... sau unde erau stabiliți», va declara Nicu Ceaușescu la procesul său din 1990 (Apud Liza Kratochwill, *Restituiri sibieni* în „Memorial 1989”, nr. 2/2009, p. 64).*

⁸ Transportul cu substanțele chimice care făceau parte din completul de luptă antiteroristă, cu efect în încăperi la maxim 40 – 60 de persoane, a fost însoțit la Timișoara de locotenent-colonelul Mircea Suciu, lector-șef la Catedra de Chimie din UM 01512 Sibiu.

⁹ Locotenent-colonelul Aurel Dragomir (n. 9 iulie 1949, Popești/Județul Argeș) a absolvit Liceul Militar „Dimitrie Cantemir” din Breaza (promoție 1967) și al Școlii Militare de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu” (arma infanterie/promoție 1970). În perioada 1975 - 1980 a urmat cursurile Facultății de Drept Economic și Administrativ din Sibiu, precum și Academia Militară din București, Facultatea de Arme Întrunite în perioada 1979 – 1981. În perioada 1970 – 1975 a fost comandant de subunitate și secretar al comitetului Uniunii Tineretului Comunist din Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu”. După un stagiu la Făgăraș la Centrul de Instrucție al Infanteriei și Tancurilor (1975 – 1982), devine aghiotant al ministrului Apărării Naționale, generalul-colonel Constantin Olteanu, în anii 1982 - 1985. În perioada 1985 – 1987 lucrează în cadrul Serviciului III – Operații al Direcției a V-a Securitate și Gardă din cadrul Departamentului Securității Statului. În 1987 s-a reîntors la Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu” în calitate de comandant cu sprijinul generalului-colonel Vasile Milea, ministrul Apărării Naționale. Probabil că din perioada petrecută în cadrul Direcției a V-a Securitate și Gardă din DSS, locotenent-colonelul Aurel Dragomir a păstrat niște resentimente față de instituția Securității (A se vedea: Cristian Delcea, *Fostul comandant al Garnizoanei Sibiu: „Stănculescu mi-a zis: «Apără-te!»*” pe <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/fostul-comandant-al-garnizoanei-sibiu-813492.html>, accesat pe 20 august 2024, ora 21.35).

Interne (IJMI), să rămână calmi și să nu se grăbească cu „trasul”¹⁰. În mărturiile din anii ‘90, cu referire la cele discutate cu Nicu Ceaușescu după teleconferință, locotenent-colonelul Aurel Dragomir avea să declare: *„Sunt convins că la teleconferința la care Nicu a spus să se tragă, s-a gândit la orice altceva, dar numai la dușmani externi nu, cum a încercat să dovedească la proces. Totodată, comportarea sa în acele zile dovedește acest lucru, la care se adaugă insistențele sale, începând cu 17 decembrie 1989, ca Armata să aibă cartuș pe țeavă. Ce înseamnă acest lucru știe toată lumea: să fim pregătiți să tragem în oricine. Deci inclusiv în popor”*¹¹.

Colonelul Iulian Rotariu avea să-și amintească faptul că, după teleconferință, locotenent-colonelul Aurel Dragomir a venit la el în sală și i-a declarat: **„Acum joc o carte mare!”**¹². Locotenent-colonelul Milan Irimescu, locțiitorul pentru probleme de învățământ și stat-major al comandantului UM 01512, avea să declare cu referire la comportamentul locotenent-colonelului Aurel Dragomir: **„Pe data de 17 Decembrie 1989, în jurul orei 18.45, lt. colonel Dragomir a revenit agitat de la «județ» și a spus: «Ce stare de necesitate domnule? Nu înțelegeți ce zice tovarășul Nicu Ceaușescu? Se trage fără somație!»**”¹³.

În conformitate cu Jurnalul activităților desfășurate în Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu”¹⁴, UM 01512 Sibiu avea să primească indicativul „Radu cel Frumos” la ora 18.55, după care a urmat alarmarea Școlii în varianta nr. 2. În cursul nopții de 17-18 Decembrie 1989 în toate unitățile militare din Sibiu au continuat să se desfășoare activitățile operative de alarmare și cele ordonate de eșaloanele superioare. În conformitate cu declarațiile făcute în fața organelor de cercetare penală de către fostul locotenent-colonel Aurel Dragomir, în anii ‘90, generalul-locotenent Ion Hortopan, comandantul Comandamentului Infanteriei și Tancurilor, l-a informat pe comandantul UM 01512 Sibiu, în jurul orei 02.15, pe 18 Decembrie 1989, că *„orice intervenție în afara unităților va avea loc numai cu aprobarea ministrului Apărării Naționale, la cererea expresă a primului secretar și după ce s-a efectuat verificarea unei asemenea aprobări”*¹⁵.

¹⁰ Constantin Vasile, *Noi am fost teroriștii?!*, Sibiu, Editura Sibguard SRL, 1995, p. 18. Totodată, trebuie menționat faptul că din dispoziția lui Nicu Ceaușescu, Gărzile Patriotice au primit 23.000 de cartușe de război din depozitele Armatei.

¹¹ *Ibidem*, p. 17.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 18.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 130 – 184.

¹⁵ *Ibidem*, p. 213.

În ziua de 20 Decembrie 1989 se va desfășura o nouă teleconferință la sediul Comitetului Județean de Partid Sibiu, după întoarcerea lui Nicolae Ceaușescu din Iran: „După teleconferință am fost chemat împreună cu lt. col. Dragomir la primul secretar în birou, unde s-au purtat discuții cu privire la situația de la Timișoara. Cu acest prilej, Nicu Ceaușescu ne-a spus că el nu crede că la noi, la Sibiu, vor fi probleme, dar să fim totuși pregătiți. Am profitat de posibilitatea ce mi se oferea să discut cu el și i-am spus că noi nu vom trage în manifestanți, dar dacă vor exista persoane care vor încerca să se dedea la acte de vandalism, să spargă magazine sau să atace instituții publice – nu mi-am închipuit că vor ataca sediul nostru – atunci vom lua măsuri de neutralizare a acestora, le vom pune în imposibilitate de a acționa, fără a face uz de armament. După ce am terminat, Nicu Ceaușescu m-a privit îndelung, apoi a spus că la noi nu vor fi probleme și cu aceasta discuția s-a încheiat. De față a fost și lt. col. Dragomir”¹⁶, avea să mărturisească colonelul Iulian Rotariu.

În dialogul cu jurnaliștii Lucian Jiman și Rudolf Kamla de la cotidianul sibian „Tribuna”, desfășurat pe 12 Iunie 1990, la închisoarea Aiud, Nicu Ceaușescu avea să declare cu referire la acele clipe de după 17 Decembrie 1989: „Despre evenimentele de la Timișoara m-am informat de la primul secretar, Radu Bălan, asupra situației în general și asupra numărului morților. El mi-a spus că sunt în jurul a 57 - 58 de morți – asta fiind miercuri. Discuții despre situația din Timișoara erau și în sediul (Comitetului Județean - n. r.); o serie de oameni având rude, prieteni acolo, au aflat câte ceva...Apoi, italienii au dat la TV, marți seara, preluând știri de la unguri, că au fost 2.000 de morți. Atunci mi-am zis: «Stai, dom'le, 2.000 de morți e un lucru grav...». Cei din București nu-mi spusese rău despre așa ceva, ci că n-a fost nimica, ci doar niște acte de devastare...Deci, linia care s-a dat la teleconferința din 17 decembrie a fost, practic, menținută uniform până în ziua de 22 decembrie, când eu am aflat de plecare (a lui Nicolae și Elena Ceaușescu - n.n.). Deci, am vorbit cu șeful Securității Statului, cu adjunctul lui, cu ministrul de Interne, cu Bobu, inclusiv cu maică-mea, și-am întrebat: «Ce se întâmplă?». De peste tot mi se răspundea: «Nimic. Totu-i liniște și frumos...». După aia, te trezești cu...”¹⁷.

¹⁶ Ibidem, p. 19.

¹⁷ Singurul interviu acordat de Nicu Ceaușescu presei române pe <https://historia.ro/sectiune/general/singurul-interviu-acordat-de-nicu-ceausescu-presei-583128.html> (accesat pe 28 Septembrie 2024, ora 11.30).

Armata iese în stradă contra demonstranților

În pregătirea evenimentelor revoluționare de la Sibiu, sub influența informațiilor transmise de către posturile de radio occidentale privind cele ce se petreceau la Timișoara, precum și a informațiilor schimbate prin telefon între rude și prieteni, se vor forma mai multe grupuri de acțiune, fără să știe unele de altele, cu scopul de-a scoate populația Sibiului pe străzi, în solidaritate cu Timișoara. **Grupul Bozan** va confecționa și va împrăștiia manifeste în perioada 19 - 21 Decembrie 1989, în județele Sibiu, Alba și Hunedoara, cerând populației să se solidarizeze cu timișorenii. **Grupul de la Întreprinderea „Balanța”** este cel care pe 20 Decembrie 1989 va pregăti ieșirea în stradă. **Grupul de la IUPS (Întreprinderea de Utilaje și Piese de Schimb)** este condus de către maestrul Puiu Nicolae Fesan care, în noaptea de 20 Decembrie 1989, va aduna 81 de muncitori în secția 100 și le va cere să scrie cântecul „Deșteaptă-te române!” și să facă peste 250 de fluturași.

„În decembrie 1989 eram maestru la IUPS, iar soția mea era telefonistă. La 16 decembrie, ea m-a sunat și mi-a spus că la Timișoara este mult mai grav decât fusese la Brașov, cu doi ani în urmă. Auzind asta, m-am decis să-mi duc copiii la țară și să plec la Timișoara. Am crezut că așa pot să-i ajut pe cei de acolo, să nu-i las singuri cum îi lăsasem pe brașoveni. Ceva mai târziu, m-am întâlnit cu niște colegi și am decis să plecăm împreună la Timișoara. Asta era duminică. Când noi ne făceam tot felul de planuri, au venit nevestele și ne-au întrebat: «Ce-ați hotărât, măi, vitejilor?». Le-am spus că vrem să plecăm la Timișoara, dar nevastă-mea a avut altă idee. «Dacă tot sunteți așa de tari, de ce nu faceți în Sibiu ce fac ăia la Timișoara?». Moment în care am rămas fără replică. Ne-am uitat unul la altul și nu știam ce să zicem. M-am tot gândit câteva minute și i-am dat dreptate nevestei. Într-adevăr, era mai ușor să mergi la Timișoara să strigi «Jos Ceaușescu!» unde chestia asta o strigau alte mii de oameni, dar mult mai greu să organizezi ceva acasă, la Sibiu, care să preia din presiunea exercitată asupra Timișoarei. Asta era cu mult mai greu. Am rămas înțeleși să pornim ceva aici în Sibiu. Luni am început să ne căutam oameni de încredere, cu care să acționăm. Lucram în schimbul trei și noaptea am discutat cu câțiva colegi. La fel am făcut și marți. Miercuri seara, pe 20, am luat de acasă o carte cu poezia «Un răsunet» a lui Andrei Mureșanu și m-am dus la muncă, cu gândul să fac cumva niște manifeste, iar în 21 decembrie să ieșim în stradă. La serviciu am strâns câțiva băieți cu care am discutat despre Timișoara. Le-am spus că a doua zi ar trebui să mergem în Centru ca să încercăm și noi ceva. Am chemat câteva fete care au scris trei strofe din poezia lui Mureșanu. Apoi mi-am strâns oamenii și i-am întrebat care vine cu mine a doua zi în fața magazinului

*Dumbrava. Am ales acel loc pentru că pe acolo trec troleibuzele, care puteau fi oprite ușor, iar pasagerii lor puteau fi convinși să ni se alăture*¹⁸, mărturisea Puiu Nicolae Fesan cu referire la acele momente premergătoare izbucnirii Revoluției Române din Decembrie 1989 de la Sibiu.

Elena Țabrea avea 32 de ani în Decembrie 1989 și este singura femeie din cadrul Întreprinderii de Utilaje și Piese de Schimb (IUPS) care a ieșit la protest. *„Eram schimbul de noapte dinspre 20 spre 21. Ne-am făcut protecția muncii, ca în fiecare seară, după care maistrul meu, Puiu Fesan, ne-a strâns și ne-a povestit ce s-a întâmplat la Timișoara. Că trebuie să facem ceva. A scos o carte cu «Deșteaptă-te, române!», pe care noi nu îl prea știam, că nu s-a auzit de acest cântec și ni l-a tot citit, l-a tot citit, noi ne-am mai scris versurile pe ce hârtii am găsit și am început să-l cântăm. A venit și secretarul de partid, să ne spună să ne vedem de treabă, că în Sibiu nu se va întâmpla nimic*¹⁹, mărturisește Elena Țabrea.

*„Venisem la serviciu ca în oricare altă zi. Vasile Lantoș a aprins o lumânare și am văzut că era mișcare prin jurul lui. Auzisem de Timișoara, iar Lantoș tot striga să protestăm împotriva lui Ceaușescu. La opt și un sfert am ieșit pe poartă, eram în halate, nu ne gândeam ce va urma. Eram vreo 30 - 40 de oameni, iar după noi s-au închis porțile. Dacă am fi vrut să ne întoarcem, nu ne mai primea nimeni*²⁰, își amintește Marcela Muntean, muncitoare la Secția de strunguri a Întreprinderii „Balanța” pe 21 Decembrie 1989.

La ora 09.00, în dimineața zilei de 21 Decembrie 1989, un grup mic de oameni (aproximativ 25 – 30 de persoane) se afla în fața magazinului „Dumbrava” pentru protestul stabilit de către maistrul Puiu Nicolae Fesan. În drumul spre locul de protest, grupul de manifestanți se va întâlni cu mașina lui Nicu Ceaușescu, pe Podul Gării, escortată de un ARO al Miliției din acea vreme. *„A trecut pe lângă noi, fără nicio treabă. Când am ajuns pe strada Gheorghe Lazăr, însă, și din față și din spate am fost blocați de luptătorii de la USLA. Eu și cu o altă colegă, Florina, am avut noroc că doi bătrâni ne-au luat și ne-au ascuns în casa lor. În pivniță ne-au băgat când au văzut ambuscada aceea. Am stat până s-a liniștit agitația de acolo, după care am plecat în Piața Mare*²¹, rememorează Marcela Muntean.

¹⁸ Andreea Tudorică, Vasile Surcel, Decembrie 1989 - „Facem salam din voi”, pe <https://jurnalul.ro/special-jurnalul/decembrie-a-128-153-89-facem-salam-din-voi-61155.html> (accesat pe 21 August 2024, ora 23.30).

¹⁹ Femeile Revoluției pe <https://www.turnulsfatului.ro/2016/12/20/femeile-revolutiei-74940> (accesat pe 21 August 2024, ora 21.35).

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

Ajunși în fața magazinului „Dumbrava” din Sibiu, manifestanții având în frunte pe Puiu Nicolae Fesan și Ioan Oană, vor începe să cânte „Deșteaptă-te, române!”, să scandeze lozinci antidictatoriale și să-și declare solidaritatea cu Timișoara și revolta ei. *„Eram disperat că nu va ieși nimic. (...) Am început să cântăm «Deșteaptă-te române», iar apoi să strigăm sloganuri împotriva dictaturii ceaușiste și de solidaritate cu orașul Timișoara. De pe Hotelul «Continental» se filma, un subaltern de-al meu a tras cablurile troleelor și le-a oprit, Ion Lupea îi chema alături de noi pe cei care priveau, dar am rămas singuri. Toți ne aplaudau. Am văzut atunci pe margine milițieni în civil pe care îi cunoșteam bine. Au venit forțele de represiune și pot spune că atunci am trăit cele mai dramatice clipe din viața mea”*²², va mărturisi Puiu Nicolae Fesan.

Maiorul Ioan Șonca, ofițer de serviciu la ușa de acces în clădirea Miliției Județene Sibiu, în dimineața zilei de 21 Decembrie 1989, va declara că l-a văzut pe Nicu Ceaușescu în mașina cu numărul de înmatriculare 1-SB-119, în jur de ora 09.00, sosind la sediul Miliției Județene, în căutarea maiorului Nicu Silvestru, șeful Miliției Județene Sibiu. Ofițerul de Miliție va declara că mașina prim-secretarului Comitetului Județean Sibiu al PCR era urmată de o Dacia neagră cu numărul A-515 în care se afla locotenent-colonelul Aurel Dragomir. Sub presiunea evenimentelor aflate în derulare, Nicu Ceaușescu îi va cere căpitanului Voicu Nicolae, locțiitorul șefului Miliției Municipale Sibiu, să fie trimisă de urgență Formațiunea de Intervenție „Scutul” (circa 20 de cadre) pentru împrăștierea manifestanților.

La apariția unei Dacii a Miliției Circulație cu numărul 1-SB-3634, condusă de căpitanul Constantin Suciu, și-a unui microbuz în care se aflau cadre aparținând Formațiunii de Intervenție „Scutul”, manifestanții din fața magazinului „Dumbrava” s-au împrăștiat, fără a produce acte de violență, apoi s-au regrupat în fața Hotelului „Bulevard”, deplasându-se în Piața Republicii. *„După un timp, au apărut forțele antitero și a început bătaia. Prima lovitură pe care am primit-o m-a aruncat pe burtă. Erau două ARO, o Dacie și o dubă. Primul lovit a fost Oană, pe care au vrut să-l și aresteze. Undeva, în colț, la Farmacia 24, era un bătrân cu o cutie de pantofi în care avea bucăți de mătase neagră și spunea «Luați doliu pentru copiii care au murit la Timișoara». Am ajuns în Piața Mare și eram doar 13 oameni. Mulțimea încă nu se solidarizase cu noi, aștepta să vadă ce mai facem”*²³, mărturisea Puiu Nicolae Fesan despre primele confruntări cu forțele de ordine.

Împotrivirea față de arestările pe care urmau să le facă forțele de ordine a continuat și în Piața Republicii, unde au ajuns protestatarii urmăriți

²² Florin Șperlea, *Represiunea de la Sibiu*, în „Caietele Revoluției”, nr. 6 (19)/2008, p. 61.

²³ Andreea Tudorică, Vasile Surcel, *Decembrie 1989 - „Facem...”*

de elementele din Formațiunea de Intervenție „Scutul”. „Un ARO a luat-o către Xenopol, când câțiva tineri au sărit peste capota ei și au început să lovească cu pumnii în geamuri. Trei persoane, care nu erau cu noi în grup, au fost băgate într-una din mașinile ARO care a plecat. Al doilea ARO a rămas în pană, nu-i mai pornea motorul. Atunci, mulțimea s-a solidarizat cu noi și a atacat acea mașină al cărei șofer a fost la un pas de a fi linșat. Omul nu avea nicio vină și până la urmă tot noi l-am salvat. În schimb, scutierul din acea mașină fusese deja bătut. Apoi, o tânără a reușit să dea foc mașinii. Mai mult de un ceas, am fost stăpânii pieței. În jurul orei 10.20 a apărut Armata”²⁴, declară Puiu Nicolae Fesan. Marius Iacob, membru al Asociației „Sibiu - Decembrie 1989” va mărturisi: „Foarte mulți în 20 decembrie (1989 – n.n.) au spus că vor ieși, realitatea însă a fost destul de dură că ne-am trezit la ora opt dimineața în 21 decembrie cu un grup de 28 - 30 de angajați ai întreprinderii Balanța²⁵. La poarta întreprinderii am luat și un steag cu noi și voiam să plecăm spre Piața Mare. Directorul întreprinderii a încercat să ne oprească. Traversând zona spre centrul Sibiului speram că vor veni și din alte întreprinderi, pentru că așa scria în manifest, să ne adunăm pe parcurs și să ajungem în centrul Sibiului, în Piața Mare. Din păcate am rămas singuri pe tot traseul acesta. Pe Podul Gării când ne îndreptam spre centru din sens opus a venit Nicu Ceaușescu. E o imagine pe care nu pot să o uit: stătea tolănit pe locul din spate și cu mâna pe frunte și cu un surâs... cum avea el surâsul acela... se uita la noi. Pe urmă am ajuns la Întreprinderea Mecanică, unde s-au sudat porțile, pentru ca să nu iasă muncitorii. E adevărat ce zice comandantul forțelor MI, Iulian Rotariu, că am luat piatră cubică și am aruncat în porți și înspre fabrică, iar asta, reprezintă un «act de vandalism». O imagine șoc ce mi-a rămas în minte, la sensul giratoriu dinaintea de Spitalul Județean, începuse să se introducă din dimineața aceea în magazine și carne și portocale (...) Ce mai vreau aici să adaug, pentru că iar este o imagine pe care niciodată n-o să încetez să o uit și să am recunoștință față de cei care au ieșit la Spitalul Județean la gard. Cred că erau 10 - 12 persoane printre care medici, asistente, pacienți și care, vă spun că este o imagine pe care nu pot să o uit, erau cu lacrimi în ochi și ne aplaudau. Acela a fost primul semn de îmbărbătare, pentru că nu pot să vă mint, mi-era foarte frică și nu știu dacă

²⁴ Ibidem.

²⁵ Florea Dumitru, Frohlic Adolf Horst, Neamțu Dumitru, Pascaru Daniel, Pascaru Mihai, Mironescu Vasile, Dobre Iuliana, Constantin Călin, Peterfi Ferdinand, Petrescu Constantin, Pascu Victorița, Prișcă Ioan, Secășan Vasile, Achim Dana, Barbu Gheorghe, Belciu Adrian, Boncea Vasile, Bortș Nicolae, Burtă Ioan, Kuciorovski Dumitru, Potârniche Constantin, Dan Ioan Bogdan, Gădiu Maria, Lantos Vasile, Telceanu Dan, Țopea Vasile, Cioconea Miron, Ungureanu Marcela, Manoliu Ion, Călinoiu Constantin, Coman Floarea, Buța Ioan Călin – conform listei nominale pusă la dispoziție de Asociației „Sibiu - Decembrie 1989”.

celorlalți din grupul meu nu le era frică, probabil ne era frică la toți. Important e că am învins această frică. Apoi, în fața Liceului «Gheorghe Lazăr» a venit un ARO care ne-a blocat din față și din spate un TV. Din ARO a coborât un căpitan care ne-a spus: «Măi oameni buni, da ce vreți de ați ieșit voi în stradă?!». Asta până a ajuns în spatele ARO-ului, pentru că după aia am aflat că ARO nu se deschidea decât prin spate, prin exterior, deci trupele USLA nu puteau să iasă singure. În momentul în care a deschis ușa din spate au ieșit și din TV și au început pur și simplu să ne bată într-un mod bestial. Au și făcut patru arestări dintre colegii mei, restul am fugit. Erau și femei, cam o treime dintre noi, lucru care trebuie specificat, pentru că este un act de curaj extraordinar. După acest moment ne-am împrăștiat. Eu nu am participat la incendierea ARO-ului Miliției»²⁶.

Și, totuși, Miliția va aresta 25 de persoane din diferite zone ale Sibiului, care vor fi duse la sediul Miliției Județene Sibiu pentru audieri cu privire la prezența și acțiunile lor în zonele din care au fost ridicate. În jurul orei 12.00, reținuții au fost eliberați cu aprobarea inspectorului-șef al Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne, colonelul Iulian Rotariu, și-a lui Nicu Ceaușescu, prim-secretarul Comitetului Județean Sibiu al PCR.

„Disproporția dintre efectivul de milițieni și numărul relativ mare de manifestanți, încercarea lucrătorilor de miliție de a împrăștia și reține prin forță unele elemente agresive, precum și lipsa de coordonare a acțiunii la fața locului, au creat premisele intensificării violențelor și atacarea forțelor de ordine care au fost în situația de a se vedea depășite de evenimente. Agresarea fizică a lucrătorilor de miliție, retragerea prin fugă a acestora de la locul acțiunii, fără a folosi armamentul, în huiduielile și fluierăturile masei de manifestanți, precum și incendierea autoturismului, au demonstrat că forțele de ordine ale Miliției nu erau pregătite și nici în măsură să stopeze acțiunile declanșate»²⁷, consemnau autorii volumului dedicat activității Ministerului de Interne în Decembrie 1989. În contextul amplificării demonstrațiilor și constatându-se caracterul lor de masă, conducerea Miliției Județene Sibiu a dispus retragerea efectivelor în unitate, rămânând în stradă numai agenții de circulație și cadrele aflate în posturile obișnuite de pază²⁸.

²⁶ Punct de vedere exprimat în cadrul sesiunii de documentare și interviuri realizate de IRRD 1989 în perioada 23 - 24 Mai 2019, cu revoluționarii din Sibiu. A se vedea: Arhiva IRRD 1989, Fondul IV, cota 215 (interviuri).

²⁷ General de divizie Ion Pitulescu (coordonator), *Șase zile care au zguduit România. Ministerul de Interne în decembrie 1989*, București, Editura Expert, 2015, p. 179.

²⁸ Bleahu Dumitru, participant la demonstrația din Piața Republicii, va mărturisi: „După ce am manifestat alături de grupurile de cetățeni (în Piața Republicii) împotriva dictaturii, la propunerea unor participanți s-a format o coloană, am mers mai întâi la Comitetul Județean de Partid, cerând

Într-o astfel de situație, prim-secretarul Nicu Ceaușescu îi ordonă²⁹ locotenent-colonelului Aurel Dragomir, comandantul Garnizoanei Sibiu și al Școlii Militare de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu” (UM 01512), să trimită subunități militare în oraș pentru restabilirea ordinii. Acesta îi raportează Ministrului Apărării Naționale, care îi ordonă: **„Bine, ieși acolo unde-ți cere primul secretar. Aperi obiectivele din oraș, dar nu tragi în oameni”**³⁰. În baza acestei dispoziții a general-colonelului Vasile Milea, subunități militare înarmate cu muniție de război sunt scoase în oraș, la ora 10.25. În Piața Republicii va fi trimis un detașament compus din trei companii de elevi, sub comanda locotenent-colonelului Milan Irimescu, loțiitorul pentru probleme de învățământ și stat-major al comandantului UM 01512. Tot aici vor mai fi instalate: o companie de elevi sub comanda colonelului Gheorghe Cumbari, un transportor blindat pentru cercetare (TABC) sub comanda maiorului Mircea Perțache și trei TAB-uri sub comanda maiorilor Emil Damian, Filip Agavriloaiei și Gheorghe Bodea.

Un pluton de elevi aflați sub comanda locotenentului-major Constantin Porumb va fi trimis la Casa Armatei, iar alte două plutoane de elevi aflate sub comanda maiorului Ioan Neagu au fost dispuse în zona Hotelului „Bulevard”, a Băii Populare, și a Consiliului Popular Județean. Pe strada Berăriei, lângă Liceul Economic, va fi amplasat un pluton de elevi sub comanda căpitanului Mircea Cergan, iar 10 elevi sub comanda locotenentului-major Teodor Martin și trei TAB-uri pentru intervenție se vor instala pe strada Zaharia Boiu. Un TAB cu trei ofițeri, trei subofițeri și șase elevi va fi trimis la Spitalul Județean Sibiu. Un pluton de elevi sub comanda locotenentului-major Teodor Morcan și un TAB comandat de căpitanul Romulus Balaș va ocupa poziții pe strada Ștefan cel Mare. Un TAB sub comanda căpitanului Aurel Pădureanu va fi postat în fața Consiliului Popular Județean, iar un pluton de elevi și două TAB-uri comandate de maiorul Gheorghe Bodea se vor instala pe strada Lilly Paneth, în apropiere de locuința lui Nicu Ceaușescu.

Un detașament format din două companii de elevi și două TAB-uri sub comanda maiorului Gheorghe Moise se va instala la intersecția străzii Ștefan cel Mare cu strada Negoiu. Totodată, o companie de elevi a fost trimisă pentru paza depozitului militar din Cislădie. Acestor forțe care proveneau din rândul cadrelor și elevilor Școlii Militare de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu”, dispuse în

să vină Nicu Ceaușescu la dialog, însă nu a ieșit din clădire, deși s-a uitat pe geam, după care am continuat deplasarea la sediul miliției județene. Menționez că pe timpul deplasării pe trase am întâlnit un singur subofițer care dirija circulația într-o intersecție” (Apud Ibidem, p. 180).

²⁹ Ordinul a fost transmis prin intermediul lui Eugen Pescar, secretarul cu probleme organizatorice al Comitetului Județean PCR Sibiu.

³⁰ Alesandru Duțu, *Revoluția din Decembrie 1989. Cronologie* (ediția a II-a, revăzută și adăugită), Craiova, Editura Sitech, 2010, p. 135.

oraș, li se vor adăuga o companie de elevi sub comanda maiorului Angelescu, care va fi dispusă în zona str. Gh. Gheorghiu-Dej – Hotel Continental – magazinul Dumbrava. În fața Consiliului Popular Județean va fi trimis și un pluton de elevi comandat de locotenentul-major Balint.

Cadrele și elevii de la Școala Militară de Ofițeri Activi de Transmisiuni au fost dispuse în următoarele zone: 1) un detașament compus din trei companii de elevi sub comanda locotenent-colonelului Neculai Bartolomeu se va poziționa la Centrala telefonică din strada Nicolae Bălcescu; 2) patru plutoane de elevi, sub comanda căpitanului Constantin Stanciu în zona Hotelului „Bulevard”; 3) o companie de elevi aflați sub comanda căpitanului Lomnășan la Comitetul Județean de Partid; 4) două plutoane de elevi sub comanda căpitanului Ioan Popa, la Consiliul Popular Municipal; 5) un pluton de elevi, sub comanda căpitanului Octavian Niță, la intersecția străzii Gh. Gh. Dej cu strada Kolarov (actuala Nicolae Iorga); 6) trei plutoane de elevi sub comanda căpitanului Gheorghe Coldea în zona Viaduct din cartierul V. Aaron; 7) două plutoane de elevi sub comanda locotenentului Ovidiu Stanciu în zona Liceului Economic.

Din rândul cadrelor și elevilor Școlii Militare de Ofițeri Activi de Artilerie „Ioan Vodă” vor fi trimise în oraș: 1) un pluton de elevi sub comanda locotenent-colonelului Mihai Dragotă la Întreprinderea „Flamura Roșie”; 2) două plutoane de elevi sub comanda colonelului Apolinor Nazarie la Consiliul Popular Județean; două plutoane de elevi sub comanda colonelului Crăciun Ștefan la Consiliul Popular Municipal și 4) un pluton de elevi sub comanda locotenent-colonelului Voinilă în zona „Viaduct” din cartierul V. Aaron. În total, a fost scos în oraș un număr de 135 de ofițeri, 5 maiștri militari, 15 subofițeri, 1.950 de elevi și militari în termen, 20 de TAB-uri, 22 de autocamioane și 10 autoturisme. Totodată, două autospeciale de Pompieri cu echipajele complete, sub comanda locotenent-colonelului Sergiu Drăgan – comandantul Grupului de Pompieri, precum și două camioane cu 60 de militari în termen de la Batalionul de Securitate din Sibiu, sub comanda maiorului Laurențiu Catană, comandantul Batalionului. Acestor forțe ale Ministerului de Interne aveau să li se alăture și o grupă de conducători cu câini de serviciu de la Centrul de Dresaj Sibiu, ceea ce avea să incite mulțimea și să amplifice starea de tensiune.

Apariția subunităților MAPN în Piața Republicii a stârnit furie și revoltă din partea manifestanților. În scrierile din anii ‘90, memorialiști aparținând structurilor militare ale MAPN și Ministerului de Interne au făcut declarații extrem de dure la adresa manifestanților din Piața Republicii, acuzându-i de faptul că erau în stare de ebrietate, că au încercat să-i dezarmeze pe militari și că au aruncat asupra cordoanelor de militari cu sticle, borcane, lanțuri, petarde confecționate artizanal etc. Referindu-se la acele momente, Puiu Nicolae Fesan

mărturisește: „Trebuia să rezistăm. Am scris o lozincă cu dermatograf (sic!) pe un cearșaf, am dansat Hora Unirii, am cântat «Desteaptă-te române!». Militarii intraseră deja «în dispozitiv». Cineva mi-a zis să-i spun ofițerului să nu tragă în noi. Am ridicat mâinile și am pornit către cei 150 de militari dispuși pe două rânduri. M-am dus la șeful lor, care s-a întors brusc cu spatele la militarii lui și mi-a pus pistolul la tâmplă. Le-am spus să nu tragă în noi, că ce vrem noi este și pentru ei. Căpitanul nu m-a băgat în seamă și mi-a spus doar: «Dacă mai faci un pas, ești mort!». Am rămas pe loc. În acel timp s-a întors spre militari și le-a ordonat: «Încărcați arma și foc de avertisment la 60 de grade». Am văzut apoi un om care plecase de pe soclul statuii cu ceva în mână, cred că era cartela de pâine. A făcut câțiva pași și a căzut secerat. Mai târziu am aflat că se numea Ioan Mititel³¹. Acela a fost primul mort din Sibiu. Moartea lui a solidarizat mulțimea cu minusculul grup de manifestanți³².

Căpitanul Cristian Teodorescu, comandant de batalion în cadrul UM 01512, avea să declare că militarii din subordine au tras o rafală de avertisment în plan vertical, din ordinul lui, însă el a observat că în flancul drept al subunității sale, s-au infiltrat un „locotenent de miliție și un bărbat îmbrăcat cu o scurtă kaki, probabil securist, care au deschis focul cu pistoalele în poziția la șold, asupra a două persoane civile”³³. Pe 18 Iulie 1990, locotenent-colonelul Milan Irimescu avea să declare, în timpul procesului lui Nicu Ceaușescu, că în Piața Republicii nu s-a tras deloc. Încolțit cu întrebările de către președintele completului de judecată, căpitan Dorin Sabău, locotenent-colonelul Milan Irimescu a recunoscut faptul că s-a tras foc de avertisment în plan vertical. Chestionat în legătură cu cei doi civili uciși și cu răniții din Piața Republicii, locotenent-colonelul Milan Irimescu avea să declare: „De după clădirea CEC-ului a apărut un milițian care a deschis foc asupra mulțimii, doi oameni au rămas întinși la pământ, după care acel milițian a fugit”³⁴.

Elevul plutonier-major Marius Maria avea să mărturisească referitor la primele împușcături din Piața Republicii: „La ordin ne-am desfășurat pe

³¹ Ioan Mititel (34 de ani) a fost împușcat în piept. Glonțul care l-a lovit a ieșit din el prin omoplat, a intrat prin clădirea CEC și a lovit în gât o funcționară a instituției. Ioan Mititel a fost împușcat în clipa în care scosese cartela de pâine și striga: „Nu trageți oameni buni! Aceștia sunt frații voștri și copiii noștri!”. Ioan Mititel este înmormântat la Coveș, la șase kilometri de Agnita. În același timp, Liviu-Nicolae Giura (24 de ani) a fost rănit și avea să moară câteva ore mai târziu, la spital. Au mai fost răniți: Csant Csaba, Ovidiu Botocan, Florin Timaru și Aurel Holerga. Pentru amănunte privind declarațiile celor răniți în Piața Republicii, a se vedea: General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *Șase zile care au zguduit România...*, pp. 185 – 190.

³² Andreea Tudorică, Vasile Surcel, *op. cit.*

³³ Constantin Vasile, *op. cit.*, p. 25.

³⁴ *Ibidem*, pp. 25 – 26.

plutoane în poziție de luptă, adică aproximativ pe același aliniament, elev lângă elev. La rândul nostru, în formația astfel constituită, îndreptată cu fața spre «Brukenthal» am înaintat spre statuia din Piață, trăgând focuri de avertisment, adică în sus. Când mai aveam circa 25 metri până să ajungem în fața statuii am văzut căzând în fața formației noastre doi cetățeni. Când s-a produs acest fapt, distanța până la statuie a formației noastre se redusese cred la circa 10 – 15 metri, fiindcă am remarcat că cei doi bărbați împușcați au căzut la o distanță de vreo doi metri față de statuie, spre restaurantul «Dunărea», la patru – cinci metri în fața formației noastre³⁵. Mărturia elevului-ofițer contrazice teza căpitanului Cristian Teodorescu, care avea să declare că focurile de armă au fost trase de către soldați de pe loc, iar după încetarea focului s-au mai auzit două – trei împușcături care ar fi putut, probabil, să-i lovească pe cei doi cetățeni. Totodată, același elev-ofițer continuă să mărturisească: „Subunitatea s-a postat în fața restaurantului «Dunărea». Civili au început să se apropie de noi. Atunci am intrat în dispozitiv de luptă în linie de trăgători, front cofetăria «Perla». S-au tras focuri de avertisment pe distanță de 25 – 30 metri. Când ne-am oprit din tras, în fața statuii din Piață erau căzuți trei civili³⁶”.

Memorialiștii Ministerului de Interne relevă faptul că în perioada de afluire și desfășurare a subunităților MAPN pe străzile Sibiului, ofițerii din Biroul de Contraintformații Militare din Sibiu (Direcția a IV-a din Departamentul Securității Statului) au primit o informație conform căreia din podul unei case aflată peste drum de UM 01512 se filmează tehnica de luptă și militarii de către persoane necunoscute. Informația a fost verificată de către ofițerii de contraintformații militare și s-a dovedit a fi falsă. Totodată, Nicu Ceaușescu i-a chestionat pe cei de la Ministerul de Interne în legătură cu „**lunetiștii din podurile caselor din Piața Republicii**”³⁷, după cum fusese informat de către Ioan Scărlătescu, director la Direcția Comercială. Colonelul Iulian Rotariu a raportat că nu sunt de la Securitate sau de la Batalionul de Securitate. Toate aceste declarații și contradicții, precum și încercări de a arunca responsabilitatea pe umerii organelor Ministerului de Interne amplifică teoria privind existența unor „**forțe misterioase**”, care au avut un interes aparte în a pune în dificultate atât Armata, cât și pe cei de la Securitate și Miliție, dacă nu chiar de a-i transforma în adversari. Ioan Sisterli, domiciliat în Sibiu pe strada Nicolae Bălcescu nr. 2, avea să declare: „**La data de 21 decembrie 1989, fiind acasă cu soția mea, în jurul orei 10.00, a început să se tragă cu foc de armă sau mitralieră din podul casei unde locuiesc eu. La un moment dat, din stradă s-au refugiat la mine în**

³⁵ General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *Șase zile...*, pp. 190 – 191.

³⁶ *Ibidem*, p. 191.

³⁷ Constantin Vasile, *op. cit.*, p. 26.

locuință în jur de 20 de persoane, femei, bărbați și copii, speriați că se trage cu foc de armă asupra lor. (...) Pe 24 decembrie m-am dus împreună cu fiul meu în pod și, surprinzător, ușa era încuiată, am descuiat și când am intrat în pod erau trei guri de aerisire”³⁸.

Misterioșii pasageri din ROMBAC 1-11

Unul dintre cele mai misterioase episoade ale desfășurării Revoluției Române din Decembrie 1989 de la Sibiu se află în legătură cu o echipă de „presupuși teroriști”, care ar fi venit cu o cursă aeriană normală București – Sibiu pe 20 Decembrie 1989. „La 20 decembrie 1989 a aterizat pe aeroportul din Sibiu o controversată cursă aeriană TAROM – un avion de tipul ROMBAC 1-11, neobișnuit pentru deplasări pe un aeroport destul de mic, așa cum era cel din Sibiu. În ziua aceea, mă aflu în Sala de festivități a Școlii Militare de Ofițeri «Nicolae Bălcescu» și am fost, eu și colegii mei, uimiți de zgomotul făcut de aeronava care se pregătea să aterizeze. Geamurile sălii au vibrat puternic și am fost convinși că este un alt tip de aeronavă decât cele care, urmând același culoar de zbor, veneau frecvent la aterizare pe aeroportul din Sibiu”³⁹, mărturisirea istoricului Florin Șperlea, martor la acele evenimente din postura de elev-cadet al Școlii Militare de Ofițeri „Nicolae Bălcescu” din Sibiu.

În mărturiile fostului comandant al Garnizoanei Sibiu, locotenent-colonelul Aurel Dragomir, se menționează faptul că prim-secretarul CJP Sibiu, Nicu Ceaușescu, ar fi avut o atitudine extrem de războinică, începând cu 17 Decembrie 1989, în relația cu posibili demonstranți. Nicu Ceaușescu ar fi cerut să se tragă „fără somație”, iar pe 19 Decembrie 1989, s-ar fi exprimat, în fața mai multor persoane, că „în situația în care vor avea loc manifestații și în județul Sibiu, vom trage și nu-i vom lăsa să-și facă de cap, că nu ne înving ei pe noi, vom rade tot”⁴⁰. Dintr-o astfel de perspectivă, poate fi înțeleasă declarația lui Nicu Ceaușescu: „Dacă se va întâmpla și aici așa ceva, vom trage pentru că nu ne înving ei pe noi. Dar nu voi, milițienii și securiștii din Sibiu, pentru că sunteți proști și nici nu știți să trageți. O să-mi aduc eu meseriași de la București”⁴¹. O astfel de declarație amplifică misterul în jurul acestei aeronave ROMBAC 1-11 și a unora dintre pasagerii acesteia.

³⁸ General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *op. cit.*, pp. 191 – 192.

³⁹ Florin Șperlea, *Sibiu, decembrie 1989. Cursa ROMBAC – o enigmă neelucidată* pe <http://www.istoriesicivilizatie.ro/sibiu-decembrie-1989-cursa-rombac-o-enigma-neelucidata/> (accesat pe 16.09.2024, ora 18.50).

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

„La 14 februarie 1990, conducerea Aeroportului din Sibiu făcea precizarea că aeronava ROMBAC, în care s-au aflat 81 de pasageri (40 cu domiciliul în Sibiu, 27 cu domiciliul în București, opt rezidenți în Alba Iulia, unul în Rm. Vâlcea și alți trei cu pașapoarte românești și RFG, «a înlocuit aeronava curentă AN-24 din motive comerciale, deoarece, fiind de capacitate mai mare, era în măsură să transporte de la București la Sibiu o cantitate de 3.000 de kilograme, colete cu alimente venite din străinătate, care urmau să fie distribuite destinatarilor prin vama Sibiu». Cum de se adunaseră aceste alimente dintr-o dată, la 20 decembrie, pentru a fi transportate la Sibiu, rămâne un mister. Procurorul Valer Morar, membru al Comisiei de anchetă din Sibiu, a stabilit că parte din pasageri figurau cu domiciliul în București, dar nu locuiau, în realitate, la adresele indicate, unele adrese fiind...întreprinderi! O parte din pasagerii identificați au afirmat că în acea cursă, în partea din dreapta-față a avionului era «un grup de băieți mai înalți, atletici, îmbrăcați sportiv, mulți blonzi». Niciunul dintre pasagerii identificați nu a stat în acea zonă a aeronavei. 37 de persoane (din cei 81 de pasageri ai cursei) au rămas neidentificate. În depoziția sa în fața Comisiei senatoriale privind acțiunile desfășurate în decembrie 1989, generalul Nicolae Militaru a afirmat că, la 23 decembrie, la sediul MAPN din București, întrebându-l pe comandantul USLA, colonelul I. Ardeleanu, unde îi sunt efectivele, acesta a răspuns că poate pune la dispoziție numai 600 de luptători, fiindcă lipsesc 110 (destinați protejării ambasadelor), 80 care s-ar afla în misiune la Sibiu, «din ordine superioare», alți 40 fiind destinați pazei proprii unități. Potrivit raportului Comisiei senatoriale, dat publicității în noiembrie 1996, Elena Ceaușescu, îngrijorată de soarta fiului său, ar fi «luat măsura trimiterii, cu o cursă TAROM, folosind o aeronavă ROMBAC 1-11, a unui număr de luptători USLA, capabili să asigure protecția lui Nicu Ceaușescu»⁴², concluzionează istoricul Florin Șperlea.

Jenică Poenaru, directorul Aeroportului Băneasa, în anul 1989, avea să declare: „Nu am fost anunțat de schimbarea aeronavei. De altfel, nici nu era nevoie să fiu anunțat pentru că această problemă ținea, exclusiv, de compania de zbor, TAROM”⁴³. O serie de martori ai evenimentelor de la Sibiu, precum și cercetători, au sugerat în legătură cu identitatea pasagerilor misterioși faptul că aceștia făceau parte din Batalionul 404 de la Buzău, specializat în cercetare-diversiune, subordonat DIA (Direcția de Informații a Armatei). Locotenent-colonelul Aurel Dragomir a negat orice implicare în colaborarea cu grupul bărbaților veniți de la București cu avionul ROMBAC 1-11. **„Nu știu nimic despre un camion trimis să preia pe cineva de la aeroport la 20 decembrie.**

⁴² Ibidem.

⁴³ <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/o-enigma-a-revolutiei-avionul-rombac-842480.html> (accesat pe 14.09.2024, ora 21.30).

Dar să vă spun ceva. Dacă acel camion avea numere de Armată, sigur nu era de la Armată. Era diversiune⁴⁴, va declara comandantul Garnizoanei Sibiu. Mircea Bucur, președintele Asociației „Sibiu - Decembrie 1989”, va susține că respectivii pasageri au fost cazați în noaptea de 20 spre 21 decembrie 1989 la UM 01512.

Examinarea jurnalelor de luptă aparținând UM 0404 Buzău și a tuturor celorlalte documente militare atașate **Dosarului Revoluției** nu au relevat nicio informație cu privire la existența acestei misiuni. Și, totuși, au existat declarații de martor prin care s-a arătat că în perimetrul situat între sediul Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne și UM 01512 Sibiu s-au executat trageri cu arme militare automate de către persoane echipate în combinezoane de culoare neagră, aflate pe terasele blocurilor din apropiere. Martorul R. I. a precizat, în declarația dată în fața procurorilor militari în ancheta privind **Dosarul Revoluției**, următoarele: *„În urma cercetărilor făcute, mi-am format convingerea că aterizarea avionului ROMBAC la Sibiu în seara zilei de 20 decembrie 1989 a avut rolul de a aduce un comando de militari de la Batalionul 404 Buzău. Aceștia au călătorit împreună cu pasagerii cursei respective. Am luat câteva declarații unor pasageri care au declarat că în aeronavă au călătorit și luptătorii Batalionului 404 Buzău. Am avut și declarația bucătarului de la UM 01512 Sibiu care a precizat că în acea perioadă a hrănit suplimentar un grup de militari despre apartenența cărora nu știa nimic, afirma că nu erau din unitate și nu se legitimau*⁴⁵.

În episodul zece al serialului de televiziune dedicat Revoluției Române din Decembrie 1989 (*Decembrie roșu*/TVR⁴⁶ – regia Cornel Mihalache), colonelul (r) Ion Bădițescu, din cadrul fostelor structuri ale Ministerului de Interne din Sibiu în Decembrie 1989, mărturisește faptul că au reușit să identifice, pe cont propriu, un ofițer din MAPN de la o unitate din Calafat, locotenent-major Florică Ivănoiu, care s-ar fi aflat în misiune la Sibiu în Decembrie 1989. În fața procurorului militar Ilie Marcu, locotenentul-major Florică Ivănoiu a declarat că el împreună cu alți câteva zeci de colegi, care absolviseră Școala Militară de Ofițeri „Nicolae Bălcescu”, au primit ordin să participe la o acțiune de diversiune în Sibiu. Faptul că absolviseră Școala Militară de Ofițeri „Nicolae Bălcescu” era un avantaj în cunoașterea topografiei orașului. În urma intervenției colonelului Socaciu, șeful procurorului militar Ilie Marcu, declarația ofițerului MAPN, Florică Ivănoiu, a fost ignorată.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ Ministerul Public, Dosarul nr. 11/P/2014, Rechizitoriu, 29 Iulie 2022, p. 67 pe <https://media.capital.ro/wp-content/uploads/2022/08/rechizitoriu-dosarul-revolutiei.pdf> (accesat pe 12.09.2024, ora 21.45).

⁴⁶ A se vedea: 1989 - Decembrie roșu: episodul 10 (@TVR1) <https://www.youtube.com/watch?v=500Lykg-ElA>, min. 14:49 – 18:10.

În contextul existenței mai multor mărturii privind identificarea unor luptători în combinezoane negre care executau foc de armă automată asupra sediului Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne, de pe terasele unor blocuri învecinate⁴⁷, rămâne în discuție probabilitatea ca acești trăgători să fi aparținut Rețelei „R”⁴⁸.

⁴⁷ Plutonierul-adjutant de Miliție, Viorel Mihail Cîmpeanu, va declara în fața organelor de cercetare penală, cu referire la cele văzute în dimineața zilei de 22 Decembrie 1989 pe terasele blocurilor din apropierea sediului Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne Sibiu, următoarele: „Fără a avea mitraliera cu noi, am urcat împreună pe acoperișul clădirii unde am văzut că pe blocurile vecine, nr. 4, din str. Moscovei, și pe 10 și 11, din Bd. Gh. Gheorghiu Dej, se aflau amplasate 8 – 10 puști-mitralieră cu lăzi de muniție lângă ele. La fiecare pușcă-mitralieră se aflau câte 2-3 persoane, îmbrăcate în combinezoane de culoare neagră având nasturii de la piept descheiați. Pe sub combinezoane, persoanele respective aveau uniformă militară de culoare kaki, încheiată la gât, specifică militarilor în termen. Puștile mitralieră se aflau amplasate cu țeavile îndreptate către curtea inspectoratului, așezate pe crăcane, la distanța de circa 2-3 metri de marginea acoperișului blocului, neputând fi observate de la nivelul solului. Întrucât distanța dintre locul unde mă aflam eu, împreună cu comandantul gărzii, și locul unde se aflau primii militari cu puști-mitraliere era de circa 10 metri, i-am întrebat ce fac pe acoperiș, la care unul mi-a răspuns că ne vor apăra în caz că ne atacă demonstrații. După această discuție, văzând puterea de foc amplasată pe blocuri, am coborât în dormitor hotărând să nu mai amplasăm mitraliera” (Apud General de divizie Ion Pitulescu (coord.), op. cit., pp. 441 - 442).

⁴⁸ În interviul acordat pentru arhiva de istorie orală a Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989 (IRRD 1989) în septembrie 2011, viceamiralul (r) Ștefan Dinu, fost șef al Direcției de Informații a Armatei/DIA (1978 – 1989), va confirma existența acestei structuri secrete de rezistență aflată în organigrama și logistica DIA și care era denumită ca fiind „Rețeaua internă 276”. Generalul (r) Paul Șarpe, fost locțiitor al șefului DIA în decembrie 1989, confirmă în ancheta Secției Parchetelor Militare din 2018 că „Rețeaua internă 276” din subordinea DIA a existat cu adevărat. **„Numele de «276» ca indicativ a provenit de la faptul că în Nomenclatorul de specialități militare din cadrul Statului Major General al MAPN erau ocupate pozițiile până la 275. Cea despre care mă refer eu și anume activitatea de cercetare în teritoriul vremelnice ocupat a primit indicativul 276 pentru a asigura și conspirativitate. Deși nu era intitulată astfel, ea era cunoscută în general ca «Rețeaua 276» pentru că existau rezervești recrutați la nivelul întregii țări”,** va declara generalul (r) Paul Șarpe (A se vedea: Ministerul Public, Dosarul nr. 11/2014, Rechizitoriu, vol. I/2019, pp. 294 - 296 în Arhiva IRRD, Fondul IV, cota 215 - interviuri). În interviul acordat autorului acestor rânduri, viceamiralul (r) Ștefan Dinu, fost șef al DIA în decembrie 1989, a declarat că membrii Rețelei secrete „R” nu au putut lucra deoarece DIA nu reușise să realizeze dotarea membrilor rețelei cu aparatură de emisie-recepție. „Colonelul Paul Șarpe se afla la comanda acestei structuri informative interne. Nu aveam decât legături telefonice cu oamenii din această rețea”, mărturisea viceamiralul (r) Ștefan Dinu. Rețeaua secretă „R” este comparabilă ca principiu de organizare și acțiune cu ceea ce a însemnat, în Occident, rețeaua secretă GLADIO. „Recrutarea acestora (membrilor rețelei – n. n.) se făcea pe bază de voluntariat, dintr-o masă eterogenă de funcții, vârste, dar numai bărbați și ca element principal era pregătirea acestora în perioada de stagiul militar la una din unitățile de cercetare de pe lângă marile unități din țară. De asemenea, se avea în vedere posibilitatea de legendare a celor recrutați în cazul ocupării vremelnice a teritoriului de către inamic pentru a putea justifica prezența în localitățile respective fără a trezi suspiciunile inamicului. Dețineau

Mulțimea de demonstrați se radicalizează

După ce s-au auzit primele împușcături în Sibiu, Nicu Ceaușescu l-a sunat pe colonelul Iulian Rotariu, pentru a afla ce se întâmplă și ce știu cei de la Ministerul de Interne. „*Am fost chemat imediat la telefon de Nicu Ceaușescu, care m-a întrebat care este situația. I-am raportat ordinele pe care le-am dat celor de la Pompieri și Securitate – care urmau să meargă în Piața Republicii – precizând totodată că le-am cerut să nu tragă, dar că am auzit focuri de armă în oraș și că am înțeles de la lt. col. Dragomir că militarii lui au tras. La acestea primul secretar mi-a spus: «Da, știu, nu trebuia, s-a grăbit asta, măi. Să nu se tragă». Acest «să nu se tragă», Nicu Ceaușescu l-a repetat de mai multe ori, atât în ziua de 21, cât și pe 22 decembrie, de parcă era obsedat*”⁴⁹, avea să mărturisească colonelul Iulian Rotariu.

După executarea focului de avertisment, comandantul subunității de elevi din UM 01512 strigă la manifestanți și cere să nu se apropie de trupă. Manifestanții aplaudă și scandează: „*Armata e cu noi!*”. Puiu Nicolae Fesan va declara că în Piața Republicii se aflau, în acele momente, și aproximativ 15 - 20 de persoane îmbrăcate în uniforme kaki, fără grade, albastre și civile, care nu păreau să facă parte din detașamentul UM 01512. „*El (Puiu Nicolae Fesan - n. n.) spune că ar fi auzit pe un elev, acuzat că a tras în mulțime, cum se dezvinovătea, arătând spre grupul celor 15 - 20 de persoane. Ovidiu Botocan însuși declară că se afla la mai puțin de 10 metri de cordonul de militari care aveau armele îndreptate în sus și că este exclus ca aceștia să fi tras asupra sa, cu atât mai mult cu cât el a fost împușcat din spate. Alți martori oculari confirmă că elevii au ținut tot timpul armele îndreptate în sus. Rămâne în continuare o enigmă cine au fost autorii acestor focuri de armă care fac să apară primele*

diverse funcții ca: inginer, director de întreprinderi, muncitori etc. Ei trebuiau să justifice de ce nu au fost preluați pe front la mobilizare. Evidențele celor aleși se țineau în mod separat într-o mapă sigilată și la dispoziția ofițerului de informații, la sediul CMJ-ului. Periodic ofițerii mergeau în teritoriu unde stăteau de vorbă cu membrii rețelei pentru aducerea la cunoștință a unor probleme noi în lupta de cercetare. Practic se efectua o instruire. Nu aveau niciun fel de armament tocmai pentru a rămâne în perfectă conspirativitate și pentru a nu se angaja în activități armate”, mărturisea generalul (r) Paul Șarpe. Centrele Militare Județene centralizau într-un dosar special pe acești luptători, iar pe dosar era scris „R”. La dosar nu avea acces decât comandantul Centrului Militar Județean, acesta fiind scos doar la ordin și în momentul în care avea nevoie ofițerul însărcinat de la București cu această problemă. Recunoașterea existenței acestei Rețele „R” este un fapt extrem de important, însă comportamentul membrilor ei rămâne în continuare un subiect al discuției istoricilor.

⁴⁹ Constantin Vasile, *op. cit.*, p. 27.

victime în Sibiu și de unde au acționat”⁵⁰, concluzionează istoricul Florin Șperlea.

În contextul în care mulțimea începe să se deplaseze spre sediul Comitetului Județean PCR Sibiu, forțele de ordine apelează la gaze lacrimogene și petarde pentru a-i dispersa pe manifestanți. *„La ora 11.56 mi s-a dat ordin de către inspectorul șef ca noi să folosim apa, iar trupele de securitate scuturile și substanțele lacrimogene, pentru a-i împrăștia pe demonstranți. La scurt timp am primit ordin să ne deplasăm la Consiliul Popular Județean împreună cu maiorul Catană (n. a. comandantul unității Trupelor de Securitate) pentru a-l apăra în fața atacurilor mulțimii. Când am vrut să ne deplasăm n-am putut-o face din cauza mulțimii care ne presa. În fața acestei situații am stabilit cu maiorul Catană ca el să ne deschidă drum prin mulțime cu tancheta (ABI) pe Bd. Nicolae Bălcescu. Pentru a-i împrăștia pe oameni, cei din batalionul de securitate au lansat câteva grenade lacrimogene. Civili, mulțimea, au început să lovească în noi cu lanțuri care aveau greutate metalice la capete și să arunce cu petarde artisanale, cu sticle de benzină, bolovani, coșuri pentru gunoi etc. În această situație am dat drumul la jeturi de apă din furtun, asupra mulțimii, pentru a o îndepărta de mașini și a ne putea deplasa la noul obiectiv”*⁵¹, va mărturisi locotenent-colonelul Sergiu Drăghici, comandantul Grupului Județean de Pompieri Sibiu.

Puiu Nicolae Fesan se va retrage din confruntările cu forțele de ordine și va pleca să-i scoată și pe ceilalți muncitori de la întreprinderile din Sibiu la manifestație. În Piața Republicii sunt trimise patru TAB-uri cu scopul de a bloca, prin descurajare, cele patru intrări principale în Piața Republicii. Manifestanții au putut protesta, ocolind forțele de ordine, dar nu au mai putut ocupa piața. *„M-am aflat, în 21 decembrie 1989, într-unul din cele patru TAB-uri trimise în Piața Republicii și am văzut manifestanți pașnici care strigau lozinci anticomuniste și anticeaușiste, fluturând drapelul României din care fusese decupată stema comunistă. Ca urmare a proastei organizări logistice a Școlii Militare (care ne trimisese în Piață în grabă, fără o planificare prealabilă), s-a produs adevărata solidarizare între militari și manifestanți, atunci când magazinele din Piața Republicii au fost golite de produse și oferite de manifestanți nouă, celor care ne aflam în TAB-uri sau în dispozitivul militar. Spre seară am dialogat cu numeroși civili care ne-au povestit ceea ce se întâmplase la Timișoara, susținând nevoia de a nu ne implica în conflicte de stradă, de a nu trage în populație și de a bloca acțiunile structurilor așa-zise represive, Miliția și Securitatea. Pe măsură ce întinericul se lăsa, era evident că tot mai mulți*

⁵⁰ Florin Șperlea, *op. cit.*, p. 62.

⁵¹ General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *op. cit.*, pp. 183 – 184.

*manifestanți erau beți*⁵², mărturisește istoricul Florin Șperlea, participant direct la acele evenimente.

O coloană de câteva sute de manifestanți care nu a putut pătrunde în Piața Republicii, din cauza dispozitivului militar care bloca accesul, s-a întors și a plecat spre Orașul de Jos (o parte a Municipiului Sibiu). Obiectivul lor era să scoată muncitorii din incinta întreprinderilor „Flamura Roșie”, „IPL”, „13 Decembrie”, „7 Noiembrie”, „Independența”, „Drapelul Roșu”, „Victoria”, etc. În clipa în care coloana a ajuns în zona Stadionului „Municipal”, număra câteva mii de oameni. Lozincile strigate erau: „*Vrem libertate!*”, „*Jos Ceaușescu!*”, „*Jos dictatura!*”, „*Sibiu, Timișoara și mâine în toată țara!*”, „*Vrem pâine!*”, „*Ceaușescu, la Sibiu te așteaptă un sicriu!*” etc. La Universitatea de pe Bulevardul Victoriei au fost întâmpinați de soldați cu câini și arme. Rupând acest baraj, mulțimea a ajuns în fața Comitetului Județean Sibiu al PCR, unde au cerut un dialog între ei și Nicu Ceaușescu, lucru care nu le-a fost acceptat. Unii memorialiști ai evenimentelor din acea zi de 21 Decembrie 1989 din Sibiu, afirmă că în fața sediului Comitetului Județean Sibiu al PCR s-a scandat: „*Să plece tăticu – vrem să vină Nicu!*”. Ulterior evenimentelor, unii dintre cei prezenți acolo au negat acest lucru.

Nemulțumiți, demonstranții au plecat să scoată alți oameni din întreprinderi în stradă, mergând pe traseul dintre Spitalul Județean – unde au fost întâmpinați cu flori de către personalul medical și bolnavi și Gară – unde au fost date jos pancartele de propagandă ale PCR. Ajunși în fața întreprinderii „Independența”, aceștia au forțat poarta întreprinderii, unde au doborât pancartele de propagandă ale PCR și i-au luat cu ei pe muncitorii din această întreprindere. Pe tot acest traseu, li s-a alăturat un număr foarte mare de persoane, iar în jurul orei 13.00 au intrat din nou în Piața Republicii, manifestând pașnic, mai apoi, după care au plecat la sediul Miliției pentru a cere eliberarea arestaților.

Începând cu ora 14.00, un prim grup de manifestanți va sosi în fața sediului Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne (IJMI) și va cere eliberarea tuturor arestaților. În urma dialogului cu protestatarii, s-a permis ca o delegație a acestora să viziteze sediul Miliției Județene pentru a se convinge că nu sunt manifestanți din Piața Republicii în arestul Miliției. Cu această ocazie, nu s-au produs violențe la sediul IJMI, însă după ora 18.00, alte grupuri de persoane s-au perindat prin fața sediului Miliției Județene și au început să devină foarte violente, aruncând asupra clădirii cu pietre smulse din caldarâm, țigle, diverse obiecte contondente, sticle și amestecuri incendiare improvizate.

⁵² Florin Șperlea, *op. cit.*, pp. 62 – 63.

În acest context, au fost sparte în totalitate geamurile exterioare ale clădirii Miliției Județene, s-a distrus punctul de control acces al IJMI, poarta și porțiuni din gardul împrejmuitor, precum și două mașini ale pompierilor aflate în curtea IJMI. Grupurile violente care încercau să realizeze întreruperea totală a curentului electric și alimentarea cu apă a IJMI au fost respinse prin folosirea gazelor lacrimogene și, totodată, s-a executat foc de avertisment de către locotenentul Crăciun Ovidiu, ofițer de serviciu la Miliția Municipală Sibiu, și maiorul Marin Lucian, ofițer cu organizarea-mobilizarea. Atacurile au încetat în jurul orei 23.30, rămânând în urmă un număr de 14 autoturisme incendiate. Autoturismele erau proprietatea cadrelor IJMI. „**Două evenimente importante au marcat acea noapte. Primul – care avea să producă efecte nebănuite – a fost decizia conducerii Inspectoratului Județean Sibiu al MI, respectiv a colonelului Rotariu Iulian, de a părăsi sediul și de a muta punctul de conducere a unității vizavi, la comandamentul UM 01512. Compartimentul tehnic al Securității a transferat posturile telefonice de comandă ale MI la UM 01512. În opinia mea, aceasta a fost o greșeală tactică. Comandantul UM 01512, locotenent-colonelul Aurel Dragomir, era o persoană imprevizibilă, un carierist notoriu, un om având manifestări schizofrenice. Exista riscul ca acesta să paralizeze comanda Inspectoratului MI, ceea ce s-a și întâmplat. Ofițerii de Securitate din Inspectorat au respectat cu sfințenie ordinul de a nu părăsi sediul, de a nu folosi armamentul din dotare împotriva manifestanților, de a lua toate măsurile în interior pentru apărarea unității, a arhivei, a documentelor secrete. Al doilea eveniment important din acea noapte l-a constituit convocarea unei scurte ședințe operative cu toți ofițerii de Securitate și Miliție, în cadrul căreia a fost elaborat un nou «plan de apărare» a celor două unități militare. El era bazat pe normele de apărare în vigoare, pe concluziile privind agresiunile din ziua precedentă, pe aprecierea că în ziua de 22 decembrie sunt iminente noi atacuri. Concret, era vorba despre întărirea pazei la punctele de acces în sediu, despre măsuri de prevenire, izolare și stingere a incendiilor. Pentru acest plan de apărare, care a fost găsit ulterior de Armată în clădirea Securității, principalii săi autori, maior Marin Lucian și maior Pinciu Nicolae, ofițeri care răspundeau de Pregătirea militară și de Organizare-Mobilizare au fost ulterior condamnați la 17 și respectiv 15 ani închisoare și degradare militară. În obscurantismul ei, Procuratura Militară a considerat că acel plan conținea «măsuri împotriva revoluționarilor»⁵³, va declara locotenent-colonelul (r) Victor Manfred Burtea din cadrul compartimentului de contraspionaj al Securității Sibiu.**

⁵³ Locotenent-colonelul (r) Victor Manfred Burtea, *Bazinul de înot*, în „Vitalii – Lumini și umbre”, Anul II, nr. 5, Decembrie 2010, pp. 13 – 14.

Atacarea sediului Miliției

În dimineața zilei de 22 Decembrie 1989, la ora 06.30, comandantul Miliției Județene Sibiu, maiorul Nicu Silvestru, a adunat întregul efectiv al Miliției Județene și Municipale Sibiu pentru a forma dispozitivul de pază, repartizând ofițeri și subofițeri la ușile de acces în clădirea IJMI. Misiunea acestora era de a împiedica intrarea în sediu a oricăror elemente dornice de răzbunare și care ar fi pus în pericol integritatea corporală a cadrelor de Miliție și Securitate, precum și distrugerea clădirii. Comandantul Miliției Județene Sibiu va ordona ca armamentul din dotare (pistoale „Carpați” și pistoale-mitralieră) să nu fie folosit, indiferent de situație. Totodată, conducerea IJMI Sibiu ceruse sprijinul UM 01512 pentru paza sediului, astfel încât locotenent-colonelul Aurel Dragomir a ordonat instituirea unui baraj, pe la ora 08.00, format din militari-elevi și două TAB-uri. Dispozitivul UM 01512 a fost instalat pe latura din fața Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne.

Sediul Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne era situat pe strada Armata Roșie și se învecina la vest cu blocurile de locuințe nr. 2 și nr. 4, amplasate pe strada Moscovei, la o distanță de circa zece metri de clădirea Miliției și de pavilionul administrativ, la est – cu clădirea policlinicii cu plată, situată la cca. șase metri de colțul pavilionului Securității, iar la sud – cu blocurile nr. 9, 10, 11 de pe strada Gh. Gheorghiu-Dej, amplasate la cca. 40 metri de clădirea IJMI Sibiu. Spre nord, clădirea IJMI Sibiu se învecina cu UM 01512, iar distanța dintre cele două instituții era de numai 30 metri. Autorii volumului **Șase zile care au zguduit România. Ministerul de Interne în decembrie 1989** concluzionează: „(...) astfel amplasat, Inspectoratul M.I. din Sibiu putea fi permanent ținut sub observație, pe toate laturile, existând posibilitatea cunoașterii cu exactitate a tuturor mișcărilor și activităților din interior. În plus, prin concentrarea principalelor componente ale structurilor M.I. din orașul de reședință al județului Sibiu într-un asemenea perimetru, putea fi cunoscut cu precizie, atât unde se află fiecare dintre cadrele acestora cât și, reacțiile și faptele fiecăruia, minut cu minut”⁵⁴.

În contextul evenimentelor din seara zilei de 21 Decembrie 1989 din fața sediului Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne, cu acordul prim-secretarului CJ Sibiu al PCR, Nicu Ceaușescu, precum și al general-colonelului Ion Hortopan, comandantul Comandamentului Infanteriei și Tancurilor, conducerea Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de

⁵⁴ General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *op. cit.*, p. 395.

Interne a primit permisiunea de a instala un punct de comandă în interiorul UM 01512 într-o încăpere și, totodată, i s-a instalat un telefon operativ cu număr de apel 167. În jurul orei 09.00, șeful Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne, șeful Miliției Județene și șeful Securității se aflau în incinta UM 01512 pentru a realiza punctul operativ comun de comandă. În acele momente, un grup masiv de demonstranți (peste 5.000) au sosit în fața clădirii Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne și au depășit cordonul format din elevii UM 01512. O parte dintre demonstranți au pătruns pe spațiul verde și pe aleile de acces către intrările din clădirea IJMI Sibiu.

În contextul în care manifestații cereau eliberarea arestaților, locotenent-colonelul Gheorghe Pădineanu, locțiitorul șefului Miliției Județene Sibiu, lăsat la comanda acestora, împreună cu colonelul Gheorghe Moldovan și locotenent-colonelul Vasile Crîșmaru s-au înțeles cu liderii ad-hoc ai manifestațiilor să se formeze delegații care să verifice întregul sediu al Miliției, inclusiv arestul. Verificarea sediului de către manifestații s-a realizat de trei ori succesiv, împreună cu cadre ale UM 01512 Sibiu. A fost descoperit un singur arestat, Stan Luca Romeo, care executa o pedeapsă de șase luni închisoare contravențională, conform Decretului nr. 153/1970. În condițiile în care mai avea de executat câteva zile din pedeapsă, Stan Luca Romeo a refuzat să fie transferat la Penitenciarul Aiud în noaptea de 21 spre 22 Decembrie 1989 împreună cu toți arestații și deținuții din arestul Miliției Județene Sibiu.

„Pe 22 decembrie 1989, aflat în coloana de demonstranți care venea dinspre cartierul Hipodrom, am ajuns în fața sediului Miliției. Acolo era o mare de oameni... Cu o zi înainte se reținuseră persoane și se credea că acestea încă mai sunt în arestul Miliției, deși fuseseră eliberate. Înainte să ajungem noi, o delegație a demonstranților, a intrat în sediul Miliției și nu a mai găsit persoane reținute. Delegația a ieșit, dar lumea nu pleca și era o tensiune foarte mare. Dintre persoanele care erau în fața sediului Miliției, era un număr mic de persoane foarte agresive, care erau de fapt, din ce am înțeles eu, persoane care avuseseră de-a face cu Miliția, unii probabil chiar infractori, alții oameni nedreptățiți, probabil...nu puteam să fac deosebirea...deci oameni care aveau de plătit o poliță și veniseră să se răzbune...Ori acesta este un element care a dus la agravarea și la tensionarea lucrurilor (...) Când am ajuns acolo, Armata avea un cordon de militari care cumva apăra sediul Miliției. În interiorul incintei, în curte, erau milițieni echipați de război, cu arme automate și câini-lup. Dintre demonstranți, unii foarte tineri au sărit gardul, chiar și în această situație și au intrat în curte, fiind practic față în față cu acești milițieni înarmați. Acest lucru în condițiile în care milițienii erau amenințați de persoanele care veniseră să se răzbune. Amenințări pe care le-am auzit în mod direct...Vă dați seama

că în situația asta un om poate fi supus la stres, având o armă automată și fiind în legitimă apărare, iar oamenii săr gardul...Declanșarea unui conflict era iminentă și gravitatea lui era de asemenea evidentă, pentru că forța de foc a unei arme automate este mare. Am sărit și eu gardul ca să opresc declanșarea acestui, aparent inevitabil deznodământ și am cerut să merg la comandantul Miliției. Am fost dus acolo, am aflat ulterior că se numea colonelul Pădineanu, un om extrem de politicoș. Era un număr de 20 de milițieni în zona etajului unu, geamurile erau sparte, demonstranții strigau lozinci, deci era un vuiet foarte mare, nu se putea comunica. Eu m-am dus acolo încercând să găsesc o cale de comunicare. Asta am și discutat cu col. Pădineanu. I-am spus: «Este inevitabil conflictul. În cazul în care conflictul se declanșează vor fi foarte mulți morți și de o parte și de alta. Haideți să evităm acest lucru». Pădineanu a fost cooperant: «Cum să facem?». Trebuie să comunicăm...trebuie să vedem ce e de făcut. Ideea mea era să se instituie un fel de delegație a demonstranților, în sediul Miliției fără ca milițienii să-și părăsească poziția și postul. Eu înțelegeam caracterul militar al situației lor...erau la post... nu puteau să părăsească armamentul, clădirea, arhivele. Însă, ar fi putut fi realizat un control al celor de afară, care să dea încredere, să echilibreze tensiunea. Nu am găsit un mijloc de comunicare. Au spus că au toate stațiile distruse, nu se putea face nimic din punctul acesta de vedere. Le-am spus: «Dacă nu putem comunica nu avem soluție. Pe mine mă cunosc oamenii, vin de afară, mă știu, pot să vorbesc cu ei și putem căuta o soluție împreună». O persoană s-a oferit să aducă niște boxe de la teatru. Dar ce facem până vin boxele? Haideți să găsim altă cale. Nu aveți ceva mare pe care să scriem un mesaj? Mă gândeam la o bucată de hârtie, o hartă... Până la urmă s-au găsit niște cearșafuri... Le-am scris un text pe hârtie: «Organizați-vă pentru dialog!» și am ieșit afară, în curte, să văd ce se mai întâmplă. (...) În curte era o mașină de pompieri, cea care ne udase cu o zi înainte, în ziua de 21 decembrie în Piața Mare, probabil, și pe ea era un revoluționar, un revoltat, un demonstrant care sărise poarta și se afla pe mașină cu un megafon în mână. Megafon care, pentru mine, era important. M-am urcat și eu pe mașină să iau megafonul. Dânsul era o persoană solidă, mare...nici cum să mi-l dea...un pic de îmbrânceanță acolo, dar până la urmă mi l-a dat: «Ia-l că oricum e stricat!». Afară lucrurile mergeau tot mai rău. La întoarcerea mea în sediu, când am urcat din nou la etaj, am observat că se scrisese acel mesaj pentru populație, pe un cearșaf, însă nu conținea elementul esențial: «Organizați-vă pentru dialog!». Pusese în schimb un mesaj care a fost de rău augur și neinspirat: «Miliția e cu poporul!»... În condițiile existente, acel mesaj s-a compromis complet. Am urcat la etajul doi și am scos cearșaful. Când m-au văzut oamenii că ies și-au manifestat bucuria, după care au văzut partea albă de la cearșaf au izbucnit ovații deoarece se preda

Miliția. După ce au văzut mesajul că «Miliția e cu poporul!» a fost o izbucnire de furie generală. Am coborât. În fața sediului venise un microbuz al Armatei care avea un megafon funcțional pe el și de la care vorbea un căpitan. M-am dus la el, însă căpitanul mi-a zis: «Domnule nu vă pot permite să vorbiți că este mașina Armatei și de aici numai Armata vorbește!». Am înțeles că, din păcate, stau în fața soluției fără să am acces la ea. În clipa aceea a început să se tragă»⁵⁵, mărturisește Dan Toader, membru al Asociației „Sibiu - Decembrie 1989”, cu referire la acele momente din fața clădirii Miliției Județene Sibiu.

Autorii volumului **Șase zile care au zguduit România. Ministerul de Interne în decembrie 1989** consemnează faptul că, după ora 10.00, a fost confecționată o pancartă care a fost expusă la loc vizibil și pe care era scris următorul text: *„Noi slujim interesele poporului! Organizați-vă pentru a dialoga! Fără violență!”*⁵⁶. În condițiile acestea, demonstranții devin bucuroși și cer cadrelor de Miliție să-i însoțească la tipografie pentru a scoate un prim ziar liber. În acele momente, a apărut un autovehicul-dubă cu cadre ale UM 01512, precum și persoane civile, care au cerut să nu se plece întrucât general-colonelul Vasile Milea a fost asasinat, lăsând să se înțeleagă că vinovații sunt cei din Ministerul de Interne.

Colonelul Gheorghe Moldovan, fost șef al Biroului Cadre din Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne (IJMI), confirmă în depoziția sa din 19 Iunie 1990, dată în fața procurorilor militari din Sibiu, faptul că ofițeri din UM 01512 au făcut parte din comisiile care au investigat sediul IJMI. Totodată, colonelul Gheorghe Moldovan confirmă faptul că un ofițer care se afla în autovehiculul-dubă se va adresa mulțimii prin intermediul unui gigafon informându-i de faptul că generalul-colonel Vasile Milea s-a sinucis și că se declarase stare de necesitate. *„După ce acesta a vorbit, am văzut că mulțimea dezlănțuită a năvălit pe la punctul de control și, peste gard, în curtea Miliției Județene, dezarmând militarii ce asigurau paza perimetrului clădirii”*⁵⁷, va declara colonelul Gheorghe Moldovan.

Florin Șperlea, fost elev-ofițer în cadrul UM 01512, va declara cu privire la cele petrecute în fața sediului Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne: *„La primele ore ale dimineții, coloane de manifestanți s-au deplasat spre centrul orașului, demonstrând în fața Comitetului Județean al PCR, în Piața Unirii, în Piața Republicii și în fața sediilor Miliției și Securității. Spre ora 12.00, masa de demonstranți părea că nu mai este interesată să realizeze «turul»*

⁵⁵ Punct de vedere exprimat în cadrul sesiunii de documentare și interviuri realizate de IRRD în 23-24 Mai 2019, cu revoluționarii din Sibiu, în Arhiva IRRD, Fondul IV, cota 215 (interviuri).

⁵⁶ General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *op. cit.*, p. 397.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 404.

instituțiilor în fața cărora protestaseră, cu lozinci mai bine articulate decât în ziua precedentă și înscrise acum pe pancarte pregătite cu grijă. S-a produs o stagnare a acestui val de manifestații în fața sediului Inspectoratului Județean al MI, unii pretinzând să fie lăsați să intre pentru a verifica dacă se mai află în încăperile de arest persoane reținute în 21 decembrie 1989. Manifestanții au presat continuu cordonul de elevi ai Școlii Militare de Ofițeri «Nicolae Bălcescu», dispuși în linie de trăgători în fața instituției împresurate. Deși s-a permis unor delegații ale manifestațiilor să intre în sediul Inspectoratului MI pentru a se convinge că nu se mai află reținută nicio persoană, furia mulțimii a crescut. Nici cearșaful atârnat la una din ferestrele sediului Miliției, pe care, în grabă, s-a scris «Miliția este în slujba poporului!», gest primit cu oarecare bucurie de mulțime, nu a avut darul de a schimba cursul evenimentelor. Intervenția locotenent-colonelului Aurel Dragomir, suit pe un TAB, care a cerut demonstrațiilor să-și continue protestul fără violență, pașnic, atrăgând atenția asupra necesității respectării consemnelor pe care le au de îndeplinit militarii înarmați aflați în serviciul de pază al unei unități militare, departe de a spori tensiunea, cum s-a susținut apoi de unii interesați să-l ponegrească pe comandantul Școlii de Ofițeri «Nicolae Bălcescu» chiar și atunci când nu era cazul, gestul locotenent-colonelului Aurel Dragomir, la acel moment, a avut o importanță deosebită și a calmat, pentru o vreme, spiritele. Mulțimea a scandat «Armata e cu noi!» și «Jos Ceaușescu!». M-am aflat atunci în fața sediului Miliției, întreg plutonul din care făceam parte fiind dispus în lanț de trăgători, în fața Miliției. Mitraliera plutonului, pe care o aveam în primire, a fost dispusă la intrarea principală în sediul Miliției. Pot confirma că unii manifestați erau provocatori. Unul anume a încercat în repetate rânduri, înainte de deschiderea focului, să-mi ia arma și doar cei din jurul său au reușit cu greu să-l potolească. Sustinea că fusese arestat și bătut în sediul Miliției, dar era viguros și nu avea semne vizibile care să indice că fusese recent maltratat, deși îi lipseau dinții din față. A dispărut, în cele din urmă, din locul în care mă aflam⁵⁸.

În conformitate cu mărturiile participanților la evenimente, în jurul orei 10.30, locotenent-colonelul Aurel Dragomir și-a retras elevii și TAB-urile în unitate, iar manifestații au ocupat strada. „De la fereastra biroului – scrie locotenent-colonelul (r) Victor Manfred Burtea - am observat că elevii au luat poziția «culcat», în interior, de-a lungul gardului UM 01512. Nu aveam însă cunoștință ce se întâmpla în alte părți ale Inspectoratului. Astfel, nu știam că între timp manifestații reușiseră să forțeze poarta de la intrarea auto a Miliției, că pătrunseseră în curtea interioară a Inspectoratului, că îi dezarmaseră pe militarii

⁵⁸ Florin Șperlea, *Decembrie 1989 în Sibiu*. „Vom muri și vom fi liberi!”, în „Observatorul militar”, nr. 50 – 51 (19 – 31 Decembrie 2018), p. 21.

de la trupele de Securitate de pe perimetrul interior care, îngroziți și având ordin să nu tragă împotriva civililor, nu au opus nicio rezistență. Având de acum arme, câțiva indivizi au pătrus prin ușa din spate în clădirea Miliției, împușcându-i pe rând pe lucrătorii pe care îi găseau prin birouri. Nu știam, de asemenea, că presați de «curățenia» pe care revoluționarii înarmați o făceau prin birouri, un grup de ofițeri de Miliție au căutat să se salveze la UM 01512, escaladând gardul. Au fost masacrați fără îndurare. (...) În paralel cu bombardamentul la care era supus sediul, s-a mai produs un eveniment grav: locotenent-colonelul Dragomir i-a arestat pe inspectorul șef, pe șefii Securității și Miliției, pe acei oameni care veniseră în unitatea lui pentru a acționa în colaborare cu scopul de a calma situația din oraș. (...) Căpitanul Dudoiu, amic cu Dragomir, a reușit la un moment dat să ia legătura telefonic cu acesta. L-a rugat să trimită două TAB-uri în spatele clădirii Inspectoratului pentru a ne evacua, întrucât suntem împresurați și amenințați de numeroșii civili înarmați. Locotenent-colonelul Dragomir a refuzat orice ajutor, spunând: «Nu pot să vin, că voi trageți în mine!». I s-a explicat că de la noi nu trage nimeni, că tot armamentul este încuiat etc. Inutil! Focul de arme se întetea. După eforturi disperate, căpitanul Dudoiu a reușit să-l prindă la telefon pe generalul Victor Stănculescu, ministrul Apărării, și l-a implorat să îi ordone locotenent-colonelului Dragomir să înceteze focul împotriva noastră și să ne salveze. A precizat că suntem neînarmați și că nu l-am atacat. Am urmărit discuția cu suflul la gură. Ce a urmat însă, m-a stupefiat. După ce a încheiat convorbirea și a pus receptorul în furcă, Dudoiu a exclamat: «Auzi ce zice Stănculescu? E vina voastră! Voi l-ați atacat. Acum apărați-vă!»⁵⁹. Publicistul Costel Neacșu va consemna cu privire la începutul măcelului de la Sibiu: „Mobilul executării focului la Sibiu îl reprezintă dialogul telefonic cu gl. lt. V. A. Stănculescu, care ordonă: «**Apără-te!**». Lt. col. A. Dragomir răspunde: «**Cum să mă apăr, când unul îmi spune că mă leagă și altul să mă predau?**». «**Apără-te, pe răspunderea mea!**», încheie gl. lt. V. A. Stănculescu»⁶⁰. Începând cu ora 12.15, în Sibiu se va declanșa un adevărat război în care trupele MApN, respectiv cadrele și elevii de la UM 01512, vor juca un rol principal.

În Raportul **Comisiei Senatoriale de cercetare a evenimentelor din Decembrie 1989**⁶¹ se menționează următoarele: „*Manifestanții au continuat*

⁵⁹ Victor Manfred Burtea, *op. cit.*, pp. 15 – 16.

⁶⁰ Costel Neacșu, 1989. *Mărturisitorii lui Dumnezeu*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2008, p. 45.

⁶¹ Senatorul Sergiu Nicolaescu a propus în 1991 să se înființeze o *Comisie Senatorială pentru cercetarea evenimentelor din decembrie 1989*. Prin *Hotărârea Senatului României nr. 11 din 16 iulie 1991* se va constitui o Comisie pentru cercetarea evenimentelor din decembrie 1989 cu următoarea componență: Sergiu Nicolaescu – președinte, Ionel Muscalu, Mihai Iacobescu, Mihail Neagu, Attila Verestoy și Mircea Voica – membri. Camera Deputaților nu a agreat ideea

să forțeze pătrunderea în curte trecând prin lanțul de elevi și spre sediile Ministerului de Interne în timp ce din clădirile respective s-a aruncat cu grenade lacrimogene ceea ce a creat enervare atât în rândul civililor cât și a elevilor militari din dispozitivul de protecție. Demonstrații, dar și o parte din elevi au căutat să se refugieze spre gardul școlii. Aproximativ la orele 12.00 din sediul Securității, al Policlinicii cu plată și de la etajul patru al blocului aflat în spatele acestei instituții, s-a deschis foc asupra celor masați în fața Securității. Demonstrații și militarii s-au retras în panică și dezordine spre intersecția str. Armata Roșie cu str. Ștefan cel Mare. În aceste împrejurări a căzut împușcat mortal elevul Mițiți Dan, lt. maj. Județu Alexandru a fost rănit fiind călcat în picioare de mulțimea speriată, iar elevului Boian Constantin Eduard i s-au produs arsuri pe față în urma lovirii cu un cartuș cu gaze lacrimogene lansat din sediul Inspectoratului Ministerului de Interne. Au rezultat de asemenea morți și răniți în rândul civililor. După câteva minute, în jurul orelor 12.10-12.15 din cele două clădiri ale Inspectoratului Județean al Ministerului de Interne, au ieșit în fugă circa 25 – 30 de bărbați echipați diversificat (ținuta civilă, treninguri, uniforme kaki de militari în termen, combinezoane tip USLA etc.) care au executat foc în aer cu armamentul individual (pistoale și pistoale-mitralieră). Cei ieșiți din clădirea Miliției, motivând că se trăgea asupra lor din spatele clădirii inspectoratului, organizați pe trei grupe s-au îndreptat spre gardul Școlii Militare «Nicolae Bălcescu» pe care au început să-l escaladeze pe porțiunea din fața comandamentului unității. În această situație forțele din dispozitivul de apărare al Școlii Militare, surprinse de mișcarea executată spre unitate, au deschis focul în plin. Unele cadre ale Ministerului de Interne care au sărit gardul, deci au reușit să pătrundă în incinta școlii, sub ploaia de gloanțe, s-au îndreptat o parte spre intrarea principală a clădirii comandamentului, iar altă parte s-a deplasat pe lângă centrala telefonică. Maiorul (MI) Bunda Gheorghe deplasându-se dinspre poarta unității pe o altă latură a comandamentului a executat foc asupra unui grup de ofițeri din școală, rănindu-l în picior pe lt. maj. Rusanda Ion. Trei cadre MI încercând să se ascundă de gloanțe au fost împușcate mortal de santinelele de la drapel și de un elev venit în ajutorul acestora. Celălalt grup de cadre MI de asemenea a fost primit cu foc de militarii din dispozitivul de

înființării unei asemenea Comisii. În legislatura 1992 – 1996 s-a reiterat propunerea pentru reînființarea Comisiei, astfel încât prin Hotărârile nr. 51/1992 și 15/22.06.1993 ale Senatului României s-a aprobat continuarea activității Comisiei în următoarea componență: Valentin Corneliu Gabrielescu – președinte, Sergiu Nicolaescu – vicepreședinte, Ionel Aichimoaie – secretar, Ilie Plătici Vidovici, Ioan Constantin Pop, Victor Apostolache, Șerban Săndulescu, Mircea Vilcu, Zoltan Hoszu, Adrian Dumitru Popescu-Necșești, Gheorghe Răboacă – membri. A se vedea: cap. *Un raport senatorial al Comisiei Decembrie 1989* în Sergiu Nicolaescu, *Lupta pentru putere - Decembrie '89*, București, Editura All, 2005, pp. 11 – 15.

pază. Trei persoane identificate ca fiind subofițeri MI, care reușiseră să ajungă până pe platoul central al școlii au fost reținute de col. Moșteanu Eugen și mr. Balint Florea. Cei trei erau echipați în treninguri, iar pe sub acestea purtau uniforma de subofițer de miliție fiecare posedând două arme, pistol și pistol-mitralieră. Schimbul de focuri a durat până la orele 24.00. Rezultatul catastrofal al acestei acțiuni a fost de 23 de milițieni și securiști, morți sau răniți⁶².

Atrocități, inumanitate și teroare

O lectură atentă a numeroaselor mărturii ale participanților la acele tragice evenimente, militari ai MAPN și Ministerului de Interne, precum și civili, relevă faptul că depozițiile se completează și se contrazic în funcție de apartenența instituțională a celor care le fac. Din această perspectivă, *Raportul Comisiei Senatoriale de cercetare a evenimentelor din Decembrie 1989* încearcă să inducă o anumită viziune asupra desfășurării evenimentelor, iar fragmentul citat pare să favorizeze punctul de vedere al cadrelor MAPN. **Însă, există numeroase mărturii, depoziții scrise în fața Procuraturii Militare din Sibiu și Brașov, amintiri ale participanților, înregistrări video și audio care relevă faptul că militarii din unitățile și subunitățile MAPN din Garnizoana Sibiu, cu precădere cadrele și elevii UM 01512, s-au comportat într-un mod nedem de uniforma militară, încălcându-și obligațiile asumate prin legile și regulamentele militare în caz de război sau pace.**

Plutonierul Constantin Drăgoi, subofițer în cadrul Serviciului Circulație al Miliției Județene Sibiu va mărturisi următoarele: „În ziua de 22 decembrie 1989, în jurul orei 12.00 -12.15, mă aflu în sediul Miliției Municipiului Sibiu... De teama furiei mulțimii aflate în fața clădirii Inspectoratului de Interne, mulți dintre civili fiind în stare de ebrietate și înarmați cu diferite corpuri dure (pietre, răngi, bâte), s-a hotărât de către colonel Vasile Popa (șeful Miliției – n. n.) sau unul dintre locuitorii săi, adică maior Ioan Lodromânean ori cpt. Nicolae Voicu, să ieșim din clădirea Miliției și să ne predăm cu armamentul din dotare (care mai aveam asupra noastră armament) la UM 01512. În acest sens, același ofițer a spus că s-ar fi obținut aprobarea de la conducerea U.M. 01512 să ne deplasăm acolo spre a ni se acorda protecție (...). Am reușit să ajung pe gardul metalic al UM 01512, moment în care un glonț de armă trimis din direcția policlinicii cu plată, deci din spate, mi-a pătruns căciula de pe cap. Acesta mi-a atins pielea de pe cap, deoarece am pierdut sânge. În continuare, până să părăsesc gardul, mai exact când mă aflu pe gard, am fost împușcat în piciorul drept, în zona tibiei. Focul

⁶² Raportul Comisiei Senatoriale privind acțiunile desfășurate în Revoluția din decembrie 1989, vol. I, p. 394.

de armă a fost tras din incinta UM 01512, moment în care am căzut în curtea acestei unități.

Am reușit să mă depărtez de gard, târându-mă până în zona situată între cele două clădiri ale comandamentului UM 01512. Picioarul sângera mult și aveam dureri mari. Focuri de armă din UM 01512 au fost trase nu numai în mine. În fața mea, puțin mai la stânga, l-am observat, tot culcat la pământ, pe maiorul Ioan Lodromânean. În spatele meu, către stânga, mai către gard, se afla la pământ colonel Vasile Popa, iar mai în spate se aflau la pământ doi colegi îmbrăcați în uniformă de milițian (cred că erau doi ofițeri promoție tânără). Peste mine se afla căzut plt. Ioan Roman, care era împușcat de glonțul tras din UM 01512, abia mai putea vorbi, gema și mi-a cerut ajutor, pe care nu i l-am putut da, spunându-i că și eu sunt rănit. Aceste trageri numeroase au continuat timp de câteva minute bune. Când focurile de armă s-au oprit, maior Ioan Lodromânean s-a ridicat în picioare și cu fața către UM 01512 a strigat: «Nu mai trageți, suntem Miliția poporului», moment în care, din nou, a fost trasă o rafală de mitralieră către noi din interiorul UM 01512. Nu am văzut cine a tras, deoarece eram culcat, însă maiorul Lodromânean a căzut la pământ secerat de gloanțe. S-a prăbușit gemând. Atunci am fost împușcat și eu în piciorul stâng, tot în zona tibiei.

Focurile de armă au încetat din nou și imediat am auzit o comandă a cuiva de la UM 01512, fără să-l văd, către noi, care ne-a cerut să ne ridicăm de la pământ. De teamă să nu fiu împușcat, nu m-am ridicat, în schimb cei doi ofițeri tineri din spatele meu (cred că unul dintre ei era lt. Gelu Cîrstea) s-au ridicat în picioare. Aceași voce le-a spus să se dezbrace de uniforme și să vină cu mâinile ridicate deasupra capului la ei. Atunci s-a tras o nouă rafală, împușcându-i pe amândoi ofițerii; unul dintre ei căzând secerat de gloanțe peste mine, mai precis peste picioare. Cred că era lt. Gelu Cîrstea. Peste circa cinci minute, focurile de armă au încetat, moment în care colonel Vasile Popa s-a ridicat de la pământ și a strigat: «Nu mai trageți în noi! Sunt colonel Popa Vasile, comandant al Miliției municipale, iar celelalte cadre sunt subordonații mei». În acel moment, ofițerul de la UM 01512 s-a aplecat spre mitralieră cu intenția să mă împuște. Atunci, colonelul Vasile Popa s-a așezat în fața mitralierei, spunând că suntem subordonații lui și să-l împuște pe el, că el a ordonat să se prezinte cu subordonații la UM 01512. Așa am reușit să scap cu viață.

În continuare, ofițerul Ghinea a ordonat la doi subordonați ai săi să mă ia și să mă ducă la intrarea în comandamentul UM 01512. Când am ajuns în acest loc, i-am rugat pe cei doi militari să-mi dea apă să beau, dar aceștia au refuzat la început, reproșându-mi că noi, milițienii, am otrăvit apa din Sibiu. În cele din urmă, unul dintre ei mi-a dat o cană cu apă. După aceea, am fost condus pe un hol de la parterul comandamentului, unde m-au așezat jos, că nu-mi mai

simțeam picioarele. Când mă aflu în această poziție, a trecut pe lângă mine lt. colonel Aurel Dragomir, comandantul UM 01512, însoțit de doi militari ce-i asigurau garda de corp. S-a oprit lângă mine afirmând: «Criminalilor, teroriștilor, ceaușiștilor, vă omorăm pe toți», și-a lipit pistolul de tâmpla mea, iar cu piciorul drept m-a lovit în partea stângă a șoldului. Era îmbrăcat militar și încălțat cu cizme»⁶³.

Locotenent-major Ovidiu Crăciun, ofițer operativ la Biroul economic al Miliției Municipiului Sibiu, va declara: „L-am văzut pe lt. major Nicolae Stuparu, care era căzut pe burtă pe aleea de bitum aflată între cele două corpuri de clădire, în timp ce zăcea într-o baltă de sânge, ridicând mâna și cerând ajutor elevilor militari dispuși la nivelurile I, II, III ale clădirii, însă unul din aceștia a ridicat pistolul-mitralieră și a tras din nou...Am încercat să mă mișc și eu, însă am observat că nu puteam, șoldul piciorului drept fiind înțepenit și având dureri foarte mari. Am fost tras de picioare și târât în casa scărilor, unde se mai aflau lt. major Hristu Antonie, plt. Ion Drăgoi, serg. major Mărgineanu, toți fiind grav răniți. L-am văzut venind pe lt. colonel Aurel Dragomir – comandantul școlii militare, care cu un pistol în mână ne-a amenințat că ne împușcă, deoarece am fi atacat unitatea militară și i-am fi omorât oamenii»⁶⁴.

Unul dintre revoluționari, Constantin Mărginean, va mărturisi și el cu referire la cele petrecute pe 22 Decembrie 1989, în Sibiu, în condițiile în care militarii MApN au deschis focul împotriva cadrelor Ministerului de Interne: „În ziua de 22 decembrie 1989 mă aflu în spatele clădirilor Miliției și Securității (...). Atunci, sărind gradul din curtea Securității, a apărut alergând un civil... Intrigat de faptul că oamenii afirmau că este securist și că a tras în mulțime, l-am urmărit, în scurt timp l-am prins (...). Legitimația găsită asupra lui a dovedit că este maiorul Dimulescu Ioan Constantin de la UM 0833 de Securitate. Împreună cu un grup de cetățeni l-am dus să-l predăm Armatei la UM 01606. La intersecția străzilor Mirăslău cu V. Milea (fostă Gh. Gheorghiu-Dej), am fost somați să ne oprim și întrebați ce vrem. Apoi ni s-a permis, la cinci persoane, să înaintăm, unul câte unul, cu prizonierul. La poartă erau postați, în poziție de luptă, 5-6 elevi militari comandați de maiorul Palade Marius Bruno – după cum am aflat ulterior. Unul dintre revoluționari a înmănat legitimația ofițerului de Securitate și a dat explicații. Cu o virulență verbală deosebită ni s-a ordonat să dăm jos gecile, iar prizonierului i s-a ordonat să sară peste poartă înăuntru, iar el s-a executat. Am fost acuzați de ofițerul de la UM 01606 că suntem dușmanii poporului, după care ne-a ordonat să traversăm strada, cu mâinile ridicate lateral

⁶³ Col (r) Neculae Tudosoiu, *Să nu uităm: Sibiu – decembrie 1989*, în „Vitrallii – Lumini și umbre”, anul VII, nr. 25, decembrie 2015 – februarie 2016, pp. 53 – 55.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 55.

și să așteptăm nemișcați la gardul de peste drum, din fața intrării în unitate, lucru pe care l-am făcut întocmai. După o discuție aprinsă cu ofițerul de securitate Dimulescu, l-am auzit pe maiorul Palade Marius Bruno ordonând: «Pentru luptă! Armați! Ochiți! Foc!». S-a deschis focul asupra noastră din UM 01606, de către elevii militari plasați la poartă și la geamurile apropiate, inclusiv de maiorul Palade. Concomitent, la comanda «Foc!», am fugit toți, eu personal reușind să scap rănit de trei gloanțe, două în picior și unul tangent la față. Tânărul Dumitru Târnoveanu, aflat în dreapta mea în momentul deschiderii focului, în cap; Bălan Constantin – împușcat în spate; Low Ernest – rănit în partea dreaptă. Ulterior, în cursul procesului, am fost acuzați de maiorul Palade că am aruncat grenade asupra lor și am fost susținuți cu foc din clădirile învecinate⁶⁵.

Nicolae Vasile Dobrotă, muncitor la Întreprinderea „Independența II” Sibiu, declară: „În data de 22 decembrie 1989 mă aflu cu manifestanții în fața sediului Miliției și Securității...În momentul în care am pătruns în clădire, pe la municipiu, un grup de tineri înarmați ne-au spus că la etajul II sunt arme...Pe un birou am găsit un pistol-mitralieră la care era atașat încărcătorul cu muniție. După ce am luat pistolul, ieșind pe culoarul din fața ușii principale ce dă spre blocul nr. 1 din strada Moscovei, am fost rănit de un trăgător aflat pe acoperișul blocului. M-am retras în cameră și, în continuare, ori de câte ori încercam sau încercau colegii să iasă, se trăgea în noi, fiind răniți în acest moment încă doi cetățeni la ambele picioare. La un moment dat, un cetățean, mai înalt, 1.75 m, slab, cu mustață, brunet, a luat pistolul-mitralieră de la mine și a început un schimb de focuri cu cei aflați pe acoperișul blocului din vecinătate⁶⁶.

În situații mai mult decât delicate aveau să ajungă și unii dintre cetățenii Sibiului, după 22 Decembrie 1989, ora 12.15, în contextul extinderii „luptei” militarilor din MApN cu forțele Ministerului de Interne și cu „teroriștii”. Dumitru Bleahu, muncitor din Sibiu, va declara: „În ziua de 25 decembrie 1989, în jurul orei 10.00, împreună cu alți trei revoluționari care făceau parte din grupa de sprijin a Frontului, am plecat cu autoturismul unuia din aceștia, pe nume Șoaită Lucian, pentru a executa misiuni de ordine. Pe drum, ne-am oprit în cartierul Hipodrom, la un bloc de unde Șoaită urma să cumpere un litru de țuică pentru a-l duce la domiciliu, fiind ziua de Crăciun. Când Șoaită se afla la apartamentul cetățeanului de la care cumpăra țuică, au trecut pe lângă mașină trei persoane în stare de ebrietate; văzând arma cu lunetă, ne-au luat drept teroriști. Aceștia au alarmat cetățenii din blocuri, care s-au adunat în jurul nostru cu răngi și topoare, ne-au bătut, ne-au legat, iar un maestru militar și un militar în termen, care au venit la fața locului, au încercat chiar să ne împuște...

⁶⁵ Ibidem, p. 56.

⁶⁶ Ibidem, p. 57.

Am fost transferați la unitatea militară de lângă restaurantul «Cireșica». La această unitate militară, unde comandantul se afla într-o stare avansată de ebrietate, am fost bătuți în mod bestial de către cadre și militari în termen. Deși ne-am prezentat datele precise de identificare și am solicitat să se ia legătura cu colonelul Crăciun, de la Casa Armatei, am fost bătuți în continuare, am fost aruncat pe un tanc unde se aflau doi militari care ne amenințau și ne loveau cu țevele armelor și, în aceste condiții, ne-au transportat la UM 01512, unde am fost introduși în bazinul de înot. Înainte de a ne introduce în bazin, am fost percheziționați, fiind dezbrăcați de haine. Am fost reținut în bazin până pe data de 24 ianuarie 1990...În momentul introducerii noastre în bazin am observat că în interior se aflau circa 400 de persoane din rândul milițienilor, securiștilor, militarilor în termen de la Trupele de Securitate și civili. Mulți dintre aceștia erau răniți, bolnavi, cu hainele pline de sânge și într-o stare psihică deplorabilă. În jurul bazinului erau postați din 2 în 2 metri militari în termen, cu pistoalele mitralieră, având țevele îndreptate spre noi. Când am intrat în bazin, câțiva militari m-au întrebat: «Cine trage afară?», la care eu am răspuns, așa cum se zvonea în oraș, că «Miliția și Securitatea trag». Milițienii mi-au spus că nu ei trag, întrucât sunt reținuți, majoritatea, din 22 decembrie 1989. Întrebându-mă cine suntem noi, cei veniți, am răspuns că «suntem revoluționari». Am stat împreună cu cadrele de Miliție și Securitate reținute până la data eliberării, având toți același tratament: frig, lipsă de apă, lipsă de alimente, condiții igienico-sanitare inexistente și altele. Tot timpul am fost amenințați de către cadre, elevi și militari în termen, nu aveam voie să vorbim, să ne plimbăm prin bazin. În data de 28 decembrie 1989, ne-au aliniat pe toți în bazin cu fața la perete, iar din spatele nostru, pe marginea opusă, au instalat două sau trei mitraliere cu benzi de cartușe. Ne-au ținut în această poziție 5-10 minute, timp în care am crezut că vom fi împușcați, creându-se o nouă stare de panică și spaimă în rândul celor deja terorizați. În momentul când s-a ordonat să ne aliniem la marginea bazinului, un cetățean, pe nume Ilea, despre care am auzit că lucra la centrala telefonică ce-l deservea pe Nicu Ceaușescu la domiciliu, a refuzat să intre în formație și s-a ghemuit într-un colț al bazinului. Într-una din nopțile care au urmat, mergând la toaletă, Ilea a sărit pe geamul spart de la WC, după câte am auzit de la un maestru de la IPAS (și el reținut) și a fost împușcat mortal. În discuțiile purtate ulterior cu un militar în termen din unitate, acesta mi-a spus că Ilea mai întâi a fost rănit, după care, în timp ce s-a mai deplasat câțiva metri, a fost împușcat din nou cu o rafală de automat. Precizez că și noi, cei din bazin, am auzit mai întâi o rafală scurtă și după câteva secunde una mai lungă (...)»⁶⁷.

⁶⁷ Ibidem, pp. 59 – 61.

Acestea sunt numai câteva din zecile de mărturii care relevă atrocitățile, inumanitatea⁶⁸ și teroarea instituită de către cadrele și elevii-ofițeri din UM 01512 în relația cu ofițerii, subofițerii și militarii în termen din cadrul structurilor Ministerului de Interne din Sibiu, precum și cu unii dintre cetățenii Sibiului care au căzut victimă împrejurărilor, confuziilor deliberate sau nu, panicii și abuzului de putere și de armă⁶⁹.

⁶⁸ „Am fost introdus în clădirea arestului. În prima cameră se aflau șeful Securității PT și cel al Miliției SN, ambii prezentând urme de violență. În cea de-a doua cameră se aflau mai mulți colegi de-ai mei care de asemenea erau dezbrăcați și prezentau urme de violență. Am fost introdus în cea de-a treia cameră în care se aflau căpitanul PI și sergentul-major PM de la Circulație și o altă persoană pe care nu mi-o amintesc. Și aceștia prezentau urme de violență, pe căpitanul PI văzându-l în momentul în care era bătut de către militarii din UM 01512 și își făcuse necesitățile pe el de durere. (...) Am rămas în arest o zi sau două și apoi am fost mutați în sala de sport de unde am fost transferați ulterior în bazinul de înot al unității militare. Când m-am aflat în sala de sport am fost legați la mâini fiecare și așezați pe rânduri în șezut cu atenționarea că la cea mai mică mișcare vom fi împușcați. La intrarea în sala de sport am fost deposezați de bunurile personale sub amenințarea armelor. Condițiile de igienă, de hrană și apă au fost inexistente. În sala de sport ne-a fost adusă doar pâine uscată. În ziua următoare, a fost lansat un zvon că vom fi împușcați în grupuri de câte cinci – șase. În astfel de grupuri s-a făcut de fapt transferul nostru din sala de sport în bazinul de înot al unității. În bazin am coborât pe o scară având mâinile legate. În bazin a început să ni se aducă mâncare și apă. Există o singură cană și 6-10 gamele din care mâncam pe rând fără spălarea respectivelor vase. Am fost scos la anchetă de câteva ori fiind audiat de mai mulți procurori. Niciunul dintre aceștia nu mi-a spus pentru care fapte sunt cercetat, iar unii erau confuzi în privința identității mele. Eram acuzat că mi-aș fi transportat fiica cu autoturismul unității la diferite meditații, însă eu nu am o fiică, că nu aș fi aprobat pachete la arestați deși aceștia ar fi avut aprobare de la procurori, lucruri neadevărate întrucât competența era a șefului Miliției Județene. Cred că am rămas în bazin până în jurul datei de 01 sau 02.01.1990 când de la anchetă am fost dus în arestul garnizoanei, întrucât aș fi fost o «pasăre rară». Când timp m-am aflat în sala de sport și în bazin, locotenent-colonelul Dragomir a venit de mai multe ori și ne-a imputat că am fi omorât oameni și că vom fi băgați la pușcărie. Se adresa militarilor din pază ordonându-le ca la cea mai mică mișcare să tragă în noi fără somație. Dragomir mai afirma că are aprobarea Guvernului să distrugă clădirile din jurul unităților militare pe o rază de 200 m acolo unde se adăpostesc cuiburile de teroriști. Mai arăt că în timp ce ne aflam în sala de sport se trăgea cu arme automate de către militarii care ne păzeau către exterior pe geam fără o țintă anume”, va declara martorul PV pe 11 Martie 2008 în ancheta procurorilor militari în **Dosarul Revoluției** (Apud Ministerul Public, Dosarul nr. 11/P/2014, Rechizitoriu, 29 Iulie 2022, pp. 224 – 225 pe <https://media.capital.ro/wp-content/uploads/2022/08/rechizitoriu-dosarul-revolutiei.pdf>, accesat pe 12.09.2024, ora 21.50).

⁶⁹ „În data de 22.12.1989...am fost mutat în sala de sport a unității unde am fost ținut cu mâinile în sus câteva ore după care am fost legat de mâini. Am stat până în data de 24.12.1989, orele 16.00, fără a ni se da apă sau alimente, timp în care am fost bătuți de către toate cadrele ce intrau în sala de sport, fără a avea un motiv să ne lovească, când am fost mutat în bazinul de înot din incinta unității. În acest timp alături de mine se aflau și lt. col. Petrișor Teodor și mr. Nicu Silvestru pe care i-am cunoscut în corpul de gardă. Pe timpul cât am stat în bazin eram dezbrăcați, nu ni s-a dat nici măcar o pătură pentru a ne acoperi iar pentru a merge la toaletă trebuia să așteptăm ore iar când reușeam să ajungem eram și aici bătuți. În bazin

În *Nota-raport privind activitatea Școlii Militare de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu” (UM 01512) din Sibiu în perioada 17 – 31 decembrie 1989*, înaintată subcomisiei „Decembrie 1989”, condusă de general-locotenent (r) Costache Codrescu, locotenent-colonelul Aurel Dragomir continuă să susțină că din clădirea Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne s-a deschis, în mod voit și constant, foc asupra UM 01512. „*Din Inspectorat eram sunat foarte des de maiorul Marin Lucian cu care fusesem coleg de școală militară și maiorul Dudoiu Constantin, care-mi cerea să-i salvez. Le-am spus că se trage puternic din Inspectorat și nu puteam pătrunde în zonă, dar vom interveni când vor opri focul asupra școlii*”⁷⁰, raporta locotenent-colonelul Aurel Dragomir în Iunie 1991. Comandantul UM 01512 nu consemnează nimic despre atrocitățile petrecute în bazinul de înot al UM 01512, ci doar despre faptul că noii lideri ai MAPN nu i-au ascultat doleanțele și i-au încredințat noi misiuni, fără sprijin uman și logistic⁷¹.

Totodată, există o mărturie care amplifică supozițiile că atacul asupra clădirii IJMI Sibiu a fost voit, fiind înarmate, în acest sens, încă din 21 Decembrie 1989, și anumite persoane civile. În acest sens, merită reținută declarația lui Nicolae Coșconea, muncitor la Întreprinderea „Steaua Roșie” din Sibiu, care în ziua de 21 Decembrie 1989, s-a prezentat, după demonstrațiile din Piața Republicii, la poarta UM 01512, pentru a fi înarmat și a participa, astfel, la „lupta revoluționară” (?!). „(...) În jurul orei 13.00, împreună cu încă 11 tineri, cunoscuți din vedere, am părăsit Piața Republicii și am mers la UM 01512 spre a cere să fim echipați militar și înarmați pentru a lua parte la lupta revoluționară. Lt. col. Aurel Dragomir ne-a trimis în spate, la un depozit din incinta unității sale, unde am îmbrăcat echipamentul militar și am primit arme și muniție (armă cu pat din lemn fiecare, mai multe lădițe cu cartușe și două încărcătoare), AR nr. 1316 fiind seria armei mele. Apoi am fost conduși la poarta din față, de unde am fost repartizați în diferite locuri din unitate, împreună cu militari în termen și elevi de la ei, cu sarcina de a apăra unitatea, dacă va fi atacată. (...) În ziua de 22.12.1989, pe la ora 08.00 – 09.00 dimineața, a sosit din nou lume multă în fața

(aproximativ 50/20 m) eram câteva sute de persoane. Eu personal am suferit leziuni corporale la nivelul toracelui, postero-inferior și contuzie forte a gambelor bilateral...În data de 25.12.1989 cadrelor de miliție și securitate li s-a ordonat să se prezinte la unități militare iar odată ce aceștia intrau pe poarta unității erau introduși în bazin alături de noi...În data de 27.12.1989 am fost pus în libertate împreună cu o parte din militarii în termen de la Securitate, urmând ca în zilele următoare să fie eliberate pe rând toate persoanele din bazin”, va declara martorul EPC pe 6 Decembrie 2007, în fața procurorilor militari care făceau cercetări în **Dosarul Revoluției** (Apud Ministerul Public, Dosarul nr. 11/P/2014, Rechizitoriu, 29 Iulie 2022, p. 224 pe <https://media.capital.ro/wp-content/uploads/2022/08/rechizitoriu-dosarul-revolutiei.pdf>, accesat pe 12.09.2024, ora 21.51).

⁷⁰ Constantin Vasile, *op. cit.*, p. 226.

⁷¹ A se vedea: *Ibidem*, pp. 195 – 245.

*Miliției Județene, timp în care șefii de la MI se aflau la UM 01512. Lumea era foarte agitată, amenința și cerea eliberarea arestaților. Pe la orele 12.15, pe când mă aflam în UM 01512, lt. col. Aurel Dragomir a ieșit la geam, la biroul său, și a ordonat subordonaților din curte, între care rețin că erau doi maiori voinici: «Radeți tot!» - arătând spre Miliție. Imediat s-a tras cu armele din această unitate în direcția Miliției...»⁷², mărturisea Nicolae Coșconea. Declarațiile lui Nicolae Coșconea sunt confirmate de colegul său de muncă, Alexandru Toncău, care a confirmat faptul că acesta era îmbrăcat în uniformă kaki de tip MAPN și înarmat cu un pistol-mitralieră, calibrul 7,62 mm, precum și cu încărcătura de muniție aferentă. Ziarul *Evenimentul sibian* (nr. 113, p. 3) va prezenta opiniei publice și o fotografie cu Nicolae Coșconea în ținută militară însoțită de un articol cu titlul „**Aurel Dragomir este vinovat de ceea ce s-a întâmplat la Sibiu**”.*

Mărturia lui Mircea Risti din Sibiu, participant activ la „**lupta**” dintre UM 01512 și IJMI Sibiu, este mai mult decât tulburătoare, ci și extrem de relevantă: „**Întrucât eram lângă gardul de la poarta de intrare în UM 01512, am văzut cum s-a organizat tragerea, trimițându-se militari cu armament și muniție pe blocurile din unitate, iar alții îndreptându-se spre clădirea Miliției. Am văzut, de asemenea, militarii care au ieșit din unitate și s-au postat în podurile unor case din jur de unde trăgeau cu mitraliera și pistolul-mitralieră în clădirea Miliției. Când s-a intensificat focul, ne-am retras și noi în curțile cetățenilor. Militarii care se aflau prin podurile caselor ne-au cerut să la aducem muniție, lucru pe care l-am și făcut ducându-le muniție din curtea unității. Cu acea ocazie l-am întâlnit pe un prieten al meu, cu numele de Mihai, care făcea parte din UM 01512, având gradul de locotenent-major, și acesta mi-a dat un pistol-mitralieră și mie, iar altui civil, un alt pistol-mitralieră. Nu am folosit arma deoarece, coborând din blocul unității militare să anunț că apa este otrăvită (...) și văzând că vin două amfibii cu muniție, am ajutat la descărcat, iar arma am lăsat-o lângă zidul clădirii și, întrucât s-au tras focuri intense de la Miliție, m-am adăpostit fără să o recuperez!**”⁷³. Alexandru Tiberiu Lovin, lăcătuș-mecanic din Sibiu, confirmă faptul că numeroși civili au fost înarmați cu pistoale-mitralieră de către cadrele UM 01512 și împreună cu niște persoane îmbrăcate în combinezoane de culoare neagră, purtate peste uniforme fără însemnele de grad, vor participa la capturarea sediului IJMI Sibiu.

⁷² General de divizie Ion Pitulescu (coord.), *op. cit.*, p. 458.

⁷³ *Ibidem*, pp. 459 – 460.

Constituirea noilor structuri de putere politică

În paralel cu tragicele evenimente care se desfășurau în zona UM 01512 și a IJMI Sibiu, populația revoltată a ieșit pe străzile Sibiului în mod organizat. Începând cu ora 09.20, la îndemnul unor tineri și sub presiunea străzii, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor va monta pe copertina acesteia stații de amplificare. În curând, se va organiza ad-hoc o mare adunare populară, unde vor lua cuvântul și vor vorbi liber Sucuturdean Nicolae, Maxim Aurel - fost deținut politic, preotul Nicolae Streza din Rășinari, care a dat citire unui manifest politic, prof. Mărginean, prof. Mihon Constantin, prof. Ungureanu Ion și alții. Au fost invitați câte zece reprezentanți din fiecare întreprindere pentru a forma noua conducere a județului. La ora 10.45, în Casa de Cultură a Sindicatelor va lua ființă **Forumul Democratic al județului Sibiu**.

„În 21 spre 22 decembrie noaptea, am bătut la mașina de scris un program revoluționar: să cadă Guvernul, să fie Guvern democratic, să își dea Ceaușescu demisia, libertate, pașapoarte sașilor, pământ țăranilor. Niște idei. Cu manifestul m-am dus în 22 [Decembrie] la Sibiu. Am urcat pe copertina Casei de Cultură a Sindicatelor cu alți revoluționari. Eram singurul care aveam ceva scris. Am citit. Am zis și rugăciune pentru morții de la Timișoara. Am zis și Tatăl nostru. Să vezi 50.000 de oameni că se pun singuri în genunchi. A început să se tragă în timp ce noi vorbeam de pe copertină”⁷⁴, rememorează părintele Nicolae Streza.

În acele clipe dramatice se va alege conducerea Forumului Democratic al județului Sibiu, nominalizându-se un grup de persoane care se vor intitula Comitetul de Apărare al FD al județului Sibiu, în următoarea componență: 1) Streza Nicolae – preot din Rășinari; 2) Stoica Cornel Constantin – inginer la Întreprinderea Mecanica; 3) Stratulat Emil – directorul Casei de Cultură din Sibiu; 4) Dragu Ioan – colonel în rezervă; 5) Crăciun Ștetan – colonel; 6) Tuțurea Moise – dr. inginer Facultatea de Mecanică; 7) Bucur Mircea – inginer la Dacia Service; 8) Munteanu Liviu – inginer la ICEMENERG; 9) Gavrea Ioana – subinginer IPAS; 10) Mitea Ioan Luca – electronist; 12) Furdul Doina – ICS Mărfuri Industriale; 13) Cacoveanu Ovidiu – muncitor; 14) Ștefan Ioan – impresar artistic; 15) Grădinaru Mircea; 16) Oprea Mircea – ITA (student); 17) Avram Vasile – scriitor și 18) Petcu Decebal – electrician la Întreprinderea „Balanța”. În prima sa ședință, Comitetul de Apărare al FD al județului Sibiu

⁷⁴ *Istoricul Revoluției din Decembrie 1989 la Sibiu* accesibil pe <https://www.oradesibiu.ro/2015/12/21/video-istoricul-revolutiei-din-decembrie-1989-la-sibiu-detalii-si-imagini-memoriabile-de-acum-26-de-ani/> (accesat pe 21.09.2024).

va decide: 1) *cooptarea principalelor unități pentru asigurarea populației cu pâine, apă și energie*; 2) *asigurarea apărării bunurilor și paza tuturor obiectivelor economice*; 3) *constituirea comitetelor de ordine*; 4) *menținerea unei legături permanente cu stația de apă și 5) apariția unei ediții speciale a ziarului local.*

În condițiile în care pe străzile Sibiului se instalase teroarea, respectiv „teroriștii” trăgeau asupra civililor și militarilor MAPN, iar militarii arestau și transportau la UM 01512 toate persoanele suspectate de a fi acționat împotriva Revoluției, o parte din membrii noii conduceri a județului Sibiu a plecat la Casa Armatei, iar o parte a ocupat sediul fostului Comitet Județean Sibiu al PCR. Formațiunea nou-înființată care conducea destinele județului din sediul fostului Comitet Județean PCR Sibiu, avându-l în frunte pe preotul Nicolae Streza⁷⁵, a fost îndepărtată de la exercitarea puterii de către Armată, în dimineața zilei de 24 Decembrie 1989, reprezentată de colonelul Crăciun. La Casa Armatei, se afla o altă echipă care încerca să exercite conducerea asupra orașului și județului Sibiu, respectiv: Țuțurea Moise, Maxim Aurel, Bucur Mircea, Furdui Doina, Mitea Ioan Luca, Luca Adrian Radu, Stratulat Emil, Lantosh Vasile, Bucătariu Constantin, Oprea Mircea și alții care au fost schimbați sub amenințarea unui „cartuș pe țevă” de către locotenent-colonelul Aurel Dragomir. Acesta va impune o nouă conducere, luând dintre acei revoluționari doar câteva persoane: Maxim Aurel, Lantosh Vasile, Bejenaru Grigore și Bucătariu Constantin.

„În 24 decembrie au reușit să se adune la Casa Armatei toți cei care pretindeau că sunt aleșii maselor. Am mers și eu. Tocmai se petrecuse incidentul cu lt. col. Mihăilescu. În sala de consiliu era zarvă mare, luptă pentru ciolan și nimic altceva, iar în Sibiu se trăgea. Am încercat să aplanez spiritele, dar fără prea mari rezultate. A fost ales consiliul, apoi președintele, în persoana lui Mircea Tomuș, redactor șef la revista «Transilvania» și ca vicepreședinte, Corneliu Bucur, directorul Muzeului Tehnicii Populare. Tomuș nu era prezent, dar așa a propus Bucur: «El să fie președinte pentru reprezentare, iar eu vicepreședinte, că sunt mai dinamic și pot soluționa problemele curente». Fiind intelectuali, și înțelegând că aceștia nu vor neapărat puterea, am procedat în consecință. Personal am condus ambele ședințe»⁷⁶, raporta locotenent-colonelul Aurel Dragomir în *Nota-raport* înaintată la MAPN în Iunie 1991⁷⁷.

⁷⁵ În *Nota-raport* din Iunie 1991, locotenent-colonelul Aurel Dragomir îl acuză pe preotul Nicolae Streza de faptul că a cerut Armatei să arunce în aer anumite clădiri din Sibiu (Hotelul Continental, IJMI, Dumbrava etc.). „Până la urmă am trimis după el, a venit la mine, încheindu-și mandatul”, va raporta locotenent-colonelul Aurel Dragomir (Apud Constantin Vasile, *op. cit.*, p. 236).

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Trebuie menționat faptul că locotenent-colonelul Aurel Dragomir a primit ordinul de a

Mircea Tomuș, primul președinte al Consiliului Județean Sibiu al Frontului Salvării Naționale (CFSN), avea să declare cu referire la acele clipe în care s-a trezit că i se impune, de către Armată, să preia conducerea județului: „Erau zile foarte grele, eu eram atunci redactor șef la revista «Transilvania», care avea sediul pe doctor Rațiu, și au apărut zvonuri prin oraș că se trage dinspre unitatea militară spre Miliție și spre Securitate. Era gălăgie mare, nu știam prea bine ce se întâmplă, erau momente tensionate. Eram la redacție, toți ne strânseserăm acolo, ne gândeam ce va urma, și a venit la un moment dat în redacție o trupă de soldați, și locotenent-colonelul s-a uitat pe un bilețel și a întrebat cine este – și mi-a spus numele. M-am ridicat și m-au luat – «Vă rog să ne urmați». M-au dus până la sediul regionalei județene de partid, pe Bulevardul Victoriei, clădirea era înconjurată de o mare de oameni, soldații și-au făcut loc cu mine la mijloc și am intrat pe ușa principală, și m-au dus la etaj spre cabinetul primului secretar. M-au introdus în cabinetul primului secretar, era un maior în față la ușă. Cabinetul era plin de diferite persoane, maiorul mi-a spus: «Aici sunt grupate persoanele care vor constitui Consiliul Județean al Frontului Salvării Naționale (CJFSN), vă propunem să faceți parte din acest consiliu». Am întrebat cât timp de gândire am, și mi-au spus cinci secunde. M-am uitat în jur, unele figuri îmi erau cunoscute, unele cunoscute chiar foarte bine, domnul Cornel Bucur, era avocatul Alexandru Bacaci, și mai erau figuri pe care le cunoșteam de pe stradă, din localuri, și multe figuri și necunoscute”⁷⁸.

Echipa de conducere a județului Sibiu a fost completată cu Nicolae Nan, Romeo Trif, care avea sarcina de a rezolva problemele legate de alimentarea cu energie electrică a județului, precum și cu Gavril Dejeu care va acorda sfaturi juridice celor care au preluat puterea în județ. „Cred că am făcut bine că am asigurat viața cât de cât normal în județ. Aprovizionarea, pacea, liniștea. Mergeam foarte des la București la ședințele CFSN și din cele mai multe județe apăreau alți și alți președinți. Sibiul a fost printre puținele județe care și-a păstrat structura până la sfârșit. În al doilea rând, este important faptul că în scurt timp am reușit să îmbogățim componența Consiliului Județean. În primul rând, ni s-a alăturat domnul Nicolae Nan, care fusese plecat în Germania într-o împrejurare tragică și în al doilea rând am reușit să eliminăm niște intruși care veniseră cu

se ocupa de gestionarea tuturor aspectelor din viața publică și socială a Sibiului și județului, precum: ridicarea banilor pentru salarii de la Râmnicu Vâlcea și Târgu Jiu, recuperarea sumei de un milion de lei de la stațiunea Păltiniș, luarea în primire a fostei Gospodării de Partid, desfacerea către populație a produselor alimentare, constituirea noii Poliții, desfășurarea sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou, constituirea Comisiei de Anchetă a evenimentelor din Sibiu etc.

⁷⁸ Ramona Găină, Mărturie emoționantă: Prof.univ.dr. Mircea Tomuș, președinte al FSN și apoi al CPUN la Sibiu, despre zilele Revoluției și primele luni de libertate, pe <https://adevarul.ro/stiri-locale/sibiu/marturie-emotionanta-prof.univ.dr.-mircea-tomus-1530708.html> (accesat pe 25.09.2024, ora 21.35).

*hei-rupismul în organismul respectiv. Unii erau chiar dați în urmărire penală și nu ar fi meritat această onoare și această funcție*⁷⁹, va mărturisi Mircea Tomuș.

Referindu-se la aceste clipe dramatice, Corneliu Bucur îi va mărturisi lui Mircea Tomuș cine i-a scris numele pe biletul cu care soldații au dat năvală la Revista Transilvania: „M-a luat Dragomir și am zis vreau să vorbesc și eu. Am vorbit o jumătate de oră și toată adunătura a început să strige că pe tovarășul Bucur îl vrem președinte. Am spus că nu pot fi președinte, pentru că am o soție bolnavă, copii...La care, Dragomir m-a dus în camera alăturată, a luat doi elevi militari, i-a pus cu pușca îndreptată asupra mea și m-a lăsat acolo: «Ori accepți președinția, ori de aici nu mai ieși!». Am plecat cu imaginea lui Mircea Tomuș în memorie, și în momentul în care am vrut să scap de Dragomir am zis: «Am un om și mai bun decât mine!». Și l-am propus pe Mircea Tomuș. Și așa a apărut pe bilețul⁸⁰.

Concluzii

În Raportul Secției Parchetelor Militare cu referire la cele petrecute în Municipiul Sibiu, cu începere din 22 decembrie 1989, se menționează următoarele: „Focul fratricid, pe fond de psihoză a fost și în Sibiu cauza survenirii de decese și răniri de persoane. În municipiul Sibiu s-a tras mult începând cu seara de 22.12.1989, ultima victimă înregistrându-se în data de 25.12.1989, cu excepția cazului privind pe numitul Ilea Cornel care a fost împușcat în curtea UM 01512 Sibiu în data de 30.12.1989, în condițiile în care a încercat să fugă de la bazinul unității militare unde era reținut nedrept ca fiind terorist.

Psihoza terorist-securistă din Sibiu a stat la baza lipsirii de libertate și a vătămări psihice grave a multor persoane, într-un mod aparte, prin comparație cu restul țării. Astfel, după epuizarea violențelor din oraș, în seara zilei de 22 decembrie, mulți lucrători de miliție și de securitate au fost imobilizați, de multe ori agresați și conduși la UM 01512 Sibiu, unde au fost reținuți, diferite perioade de timp, până când Comisia de Anchetă, care a funcționat în cadrul UM 01512 Sibiu, a dispus punerea lor în libertate, după ce s-a constatat că niciunul nu a acționat împotriva Revoluției. Alte cadre MI și DSS care au **reușit să părăsească zona** inspectoratului și nici nu au fost imobilizate de către manifestanți, s-au prezentat ulterior, benevol, ca urmare a comunicatelor TV și Radio difuzate în zilele care au urmat, la UM 01512 Sibiu sau au fost conduse de la domiciliile lor

⁷⁹ Sibiu, 1989. Primele zile de libertate: „Am zis s-o facem tot cu garda veche”, pe <https://www.turnulsfatului.ro/2014/05/04/sibiu-1989-primele-zile-de-libertate-and-quot-am-zis-s-o-facem-tot-cu-garda-veche-and-quot-25359>.

⁸⁰ Ibidem.

la aceeași unitate militară, unde au fost, de asemenea, reținute și cercetate de Comisia de Anchetă, apoi eliberate.

Până la eliberare, în sala de sport a UM 01512 Sibiu și ulterior în bazinul de înot, desecat, au fost lipsite de libertate în mod abuziv peste 400 de persoane. Persoanele de sex feminin au fost reținute separat, într-un alt corp de clădire. Declarațiile persoanelor ce au suferit lipsirea de libertate, arată că acestea, pe perioada reținerii, au fost supuse unor acte extreme de violență fizică și psihică (s-a recurs inclusiv la simularea într-un mod foarte realist, în repetate rânduri, a executării persoanelor reținute). Totodată, au fost supuse la înfometare și la diverse umilințe din partea militarilor aflați în pază.

S-a mai probat existența, pe raza municipiului Sibiu, a unei adevărate «vânători de oameni», ajungându-se inclusiv la situații în care cadrele MI rănite și aflate sub îngrijire medicală la Spitalul Municipal Sibiu, au fost luate cu forța din această unitate medicală (în pofida protestelor exprese și vehemente ale medicilor) și introduse în bazinul de înot al UM 01512 Sibiu, fără asigurarea asistenței medicale necesare, situație în care o persoană a decedat. Persoanele lipsite de libertate în incinta UM 01512 Sibiu (în număr de 409) au aparținut structurilor MI și DSS din Sibiu, inclusiv personalul civil al acestor structuri fiind reținut în mod abuziv și supus unor tratamente inumane. Așa cum s-a arătat, cercetările efectuate ulterior, au dus la eliberarea tuturor persoanelor astfel reținute, având în vedere că împotriva lor nu a existat nicio probă privind desfășurarea unor activități ostile Revoluției»⁸¹.

Evenimentele petrecute la Sibiu în perioada 21 – 31 Decembrie 1989, parte integrantă a Revoluției Române din Decembrie 1989, relevă faptul că structurile politice și de forță ale regimului Ceaușescu au fost dispuse să repete, pentru început, cele întâmplate la Timișoara. Sub presiunea demonstrațiilor și a evenimentelor în curs de derulare la București în noaptea de 21 spre 22 Decembrie 1989, liderii politico-militari locali au manifestat prudență și reținere în a folosi tot arsenalul represiv. Conflictul latent dintre cadrele și militarii din MApN și cei ai Ministerului de Interne și Departamentului Securității Statului a degenerat într-un conflict violent marcat de deschiderea focului, uciderea cu sânge rece a cadrelor de Miliție și Securitate⁸², arestarea și torturarea acestora din urmă în cadrul UM 01512, precum și realizarea, mai apoi, a unei adevărate „vânători de oameni” pe străzile Sibiului sub

⁸¹ Ministerul Public, Dosarul nr. 11/P/2014, Rechizitoriu, 29 Iulie 2022, pp. 216 – 217 pe <https://media.capital.ro/wp-content/uploads/2022/08/rechizitoriu-dosarul-revolutiei.pdf>, accesat pe 12.09.2024, ora 21.59.

⁸² În cursul zilei de 22 Decembrie 1989 au fost ucise 25 de cadre ale Inspectoratului Județean Sibiu al Ministerului de Interne, iar cinci elevi ai UM 01512 și un muncitor angajat al MApN aveau să moară în intervalul 22 – 31 Decembrie 1989 în diferite împrejurări.

motivul luptei contra teroriștilor⁸³. Totodată, Armata din Sibiu s-a implicat în organizarea noilor structuri de putere politică ale orașului și județului și în buna desfășurare a vieții social-economice a județului Sibiu.

Sibiu – Decembrie 1989 rămâne un caz aparte în economia izbucnirii, desfășurării și victoriei Revoluției Române din Decembrie 1989, ca urmare a multor semne de întrebare născute din lectura mărturiilor, depozițiilor, documentelor oficiale și nu numai, care nasc întrebări privind comportamentul structurilor de forță și represiune, a celor politice aparținând vechiului regim, precum și a modului în care a fost gestionată evoluția evenimentelor, în mod voit sau nu, către un deznodământ extrem de sângeros și umilitor atât pentru civili, cât și pentru cadrele și militarii structurilor Ministerului de Interne, cu precădere.

Bibliografie selectivă

1. BANU, Florian, „*Amorsarea*” Revoluției. *România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2012;
2. CODRESCU, Costache, *Armata Română în Revoluția din Decembrie 1989. Studiu documentar*, București, Editura Militară, 1998;
3. CURTICEANU, Silviu, *Mărturia unei istorii trăite. Imagini suprapuse*, București, Editura Albatros, 2000;
4. DUȚU, Alesandru, *Revoluția din Decembrie 1989. Cronologie*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Craiova, Editura Sitech, 2010;
5. DOMENICO, Viorel, *De cealaltă parte a baricadei. Demnitari comuniști în Revoluția din Decembrie 1989*, București, Editura IRRD, 2012;
6. GRIGORIU, Alexandru, *Eroii martiri în statistici*, București, Editura IRRD, 2013;
7. GABANYI, Anneli Ute, *Revoluția neterminată*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1999;
8. MĂGUREANU, Virgil, STOENESCU, Alex Mihai, *De la regimul comunist la regimul Iliescu*, București, Editura RAO, 2008;
9. NICOLAESCU, Sergiu, *Cartea Revoluției Române. Decembrie 1989*, București, Editura Ion Cristoiu, 2000;

⁸³ Conform relatărilor din mass-media, în Sibiu s-au înregistrat un număr de aproximativ 99 de victime ale focului dezlănțuit de structurile de forță și cei care au avut acces la arme în perioada 21 – 31 Decembrie 1989. Într-o ultimă cercetare a istoricului Alexandru Grigoriu (vol. *Eroii martiri în statistici*, București, Editura IRRD, 2013) se menționează cifra de 90 de eroi-martiri pentru Sibiu. Subiectul din punct de vedere statistic rămâne deschis cercetării.

10. OȘCA, Alexandru, *Dincolo de Rubicon. 1989 – Timișoara – 1990*, Craiova, Editura Sitech, 2011;
11. PREDA, Dumitru, RETEGAN, Mihai, 1989. *Principiul dominoului*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000;
12. PITULESCU, Ion (coord.), *Șase zile care au zguduit România. Ministerul de Interne în decembrie 1989*, București, Editura Expert, 2015;
13. SCURTU, Ioan, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, Editura Redacției Publicațiilor pentru străinătate, București, 2009;
14. TISMĂNEANU, Vladimir, *Reinventarea politicului. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel*, Iași, Editura Polirom, 1997;
15. VASILE, Constantin, *Noi am fost teroriștii?!*, Sibiu, Editura Sibguard SRL, 1995.